

Onze Taal. Jaargang 1

bron

Onze Taal. Jaargang 1. Genootschap Onze Taal, Amsterdam 1932

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_taa014193201_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

[Nummer 1]

Ter inleiding.

Nu het eerste nummer van 'Onze Taal' verschijnt, het orgaan van het Genootschap welks naam het draagt, spreekt het vanzelf dat het Bestuur de behoefte gevoelt, zich tot de leden te richten om oorsprong en aard van dat Genootschap nog eens goed vast te zetten.

Op 15 Dec. 1930 verscheen in het *Algem. Handelsblad* een artikel, getiteld 'Het Paard van Troje', geschreven door den tegenwoordigen voorzitter van ons Genootschap, met een vervolg daarop onder den titel 'Trojaansche Veulens' in het *Hbl.* van 20 April 1931. Deze artikelen, die schakels waren in een lange keten van strijd tegen germanismen welke de schrijver al sinds vele jaren in genoemd blad voert, gaven een van de lezers aanleiding tot het verzoek (aan dien schrijver) om een vereeniging op te richten tot het *o n d e r l i n g* beoefenen van zuiver Nederlandsch. Het zou dus, zooals deze lezer het uitdrukte, hoofdzakelijk 'een onder-onsje' zijn en daar dit een inderdaad nieuw denkbeeld scheen, ging onze tegenwoordige voorzitter er op in en nam hij het initiatief tot het oprichten van een vereeniging in den geest van zijn strijd en in dien van den brief des hiervóór bedoelden Handelsblad-lezers (dat was ons medelid de Heer P.C. Smit).

Ter oprichtingsvergadering (die, na een oproeping van onzen Voorzitter, geplaatst in de voornaamste dagbladen, te Amsterdam bijeenkwam op 16 Mei 1931 en waarin de grondslagen van de nieuwe vereeniging werden vastgesteld met opdracht van uitwerking ervan aan een commissie uit de aanwezigen) bleek dat er twee stroomingen waren: die van den Voorzitter die een anti-germanistische taalvereeniging beoogde en die van den Heer Smit die meer de *a l g e m e e n e* taalzuivering bedoelde. Deze twee stroomingen werden echter gemakkelijk saamgebracht in de bedding van de formule die reeds in gene oprichtingsvergadering werd gevonden en welke is vastgelegd in Art. 2 van onze Statuten: 'De vereeniging heeft ten doel het bevorderen van de zuiverheid der Nederlandsche taal, in het bijzonder, in dit tijdsgewricht, ten aanzien van germanismen'.

Het voorwerp der werkzaamheid van de vereeniging is dus *i n b e g i n s e l* van algemeen aard maar is *p r a c t i s c h* - althans zoo lang als het instroomen van vreemde invloeden in onze taal een zoo overwegend eenzijdig (germanistisch) karakter blijft dragen (vandaar de woorden 'in dit tijdsgewricht') - *h o o f d z a k e l i j k* het bestrijden van germanismen. Bijgevolg zullen aanvallen op andere barbarismen of in het algemeen op onjuiste taalvormen zeker op den duur niet buiten ons

kader blijven maar zal, voorloopig, onze aandacht toch wel nagenoeg geheel in beslag moeten worden genomen door de germanismen^{*)}. Wij teekenen hierbij aan, dat wij geen puristen zijn in dien zin dat wij onze taal zouden willen afsluiten tegen alle vreemde invloeden; in tegendeel: wij zijn ervan overtuigd dat, met het volk, de taal behoort te l e v e n in wisselend verband met anderen. Wij richten ons alleen tegen overmatigen en vooral tegen e e n z i j d i g e n vreemden invloed.

* * *

Nog drie punten van principieelen aard zijn aanstonds, in de oprichtingsvergadering, vastgesteld.

Het eerste is, dat de vereeniging, overeenkomstig de bedoeling van den Heer Smit, zoo niet uitsluitend dan toch in de eerste plaats, als ‘onder-onsje’ dus binnen den kring der leden, zal werken. Vandaar dat de naam ‘Genootschap’ en niet die van ‘vereeniging’ is aangenomen. Dit is zeker niet geschied met de bedoeling om ons licht zóózeer onder de korenmaat der onderlinge voorlichting te plaatsen, dat geen straaltje ervan naar buiten zou doordringen, maar wel om aan te geven dat onze werkzaamheid v o o r a l gericht is op eigen kring. Maar wij stellen ons b.v. zeker voor, dat wij ons orgaan geregeld zullen zenden aan de voornaamste bladen zoodat de hoofdredacties o.a. zullen kunnen kennis nemen van de lijsten der woorden, die door onzen Raad van Deskundigen als germanismen zijn aangemerkt.

Dit brengt ons vanzelf tot een tweeden grondtrek in het wezen van ons Genootschap. Wij zijn een vereeniging van dilettanten die belang stellen in onze taal en waarde hechten aan de zuiverheid ervan. Wij zullen daarom o n d e r l i n g, dus in een kring van dilettanten, van gedachten wisselen over de taal. Maar ten slotte wil men toch wel eens een stellige uitspraak vóór zich zien en die is alleen te verkrijgen door het gezag van Deskundigen. Derhalve is in ons Genootschap een denkbeeld verwezenlijkt, dat óók reeds meermalen door onzen Voorzitter in het H a n d e l s b l a d was bepleit: Wij hebben een Raad van Deskundigen weten te vormen die, samengesteld uit de krachtens hun functie meest deskundige kenners der Nederlandsche taal, een college vormt van zulk een gezag als men zich kwalijk bij een van andere samenstelling kan denken. Wij gelooven dat wij daarmee een zoo krachtig centraal steunpunt voor onze taal hebben geschapen als er in Nederland nog niet bestond.

En ten derde is, van den beginne af, (inderdaad aanstonds in de oprichtingsvergadering) nadrukkelijk vastgesteld dat wij niet staan tegenover maar naast, men zou haast kunnen zeggen: in wezen b i n n e n, het Algemeen Nederlandsch Verbond. Dit volgt trouwens uit hetgeen wij hiervóór aangaven als de hoofdtrekken van ons Genootschap. Het A.N.V. behartigt alle stambelangen, wij houden ons alleen bezig met de taal. Het A.N.V. is geen ‘onder-onsje’, geen ‘Genootschap’, wij zijn dat juist wel. Het A.N.V. richt zich op taalgebied, blijktens zijn geschiedenis en blijktens zijn geschrift ‘Taalzuivering’, voornamelijk tegen de gallicismen; o n z e

*) Wij behoeven zeker niet te betoogen dat wij niets hebben tegen Duitschland en zelfs evenmin iets tegen de Duitsche taal, maar wel iets tegen het verduitschen van de N e d e r l a n d s c h e taal.

strijd gaat in 't bijzonder tegen de g e r m a n i s m e n . En tenslotte: De 'Taalwacht' van het A.N.V. bestaat uit leeken en enkele taalkundigen terwijl onze Raad van Deskundigen uitsluitend uit mannen van gezag, en wel van het hoogste gezag, is samengesteld. Wij gelooven dus dat wij kunnen zeggen: Op een deel van het arbeidsveld van het A.N.V. vullen wij het werk van dat Verbond aan.

* *

Het was, zoo dacht ons, goed om een en ander bij het begin van ons werk nog eens saam te vatten voor onze leden opdat wij allen ons punt van uitgang in 't geheugen en ons doel voor oogen houden. Wij beschouwen onze taal waarlijk niet als een zuilheilige die boven de menigte zit in onbewegelijke bespiegeling; wij willen haar levend houden in het afstooten van verouderde en het opnemen van nieuwe taalvormen, overeenkomstig de

gestadige verandering en vernieuwing van het denken en voelen des volks. Maar wij willen die veranderingen zooveel mogelijk deskundig doen toetsen en leiden opdat onze taal niet behandeld worde als een lappendeken waarin ieder naar believen een stuk voegt volgens eigen inval, doch een werk waarvan het traditioneele karakter geëerbiedigd blijft. Wij willen ook geen aanwinsten van over de grenzen weren, mits het waarlijk aanwinsten zijn en mits ze niet in zoo groote mate binnenstroomen dat het eigen karakter van onze taal er door wordt bedreigd. En vooral willen wij eenzijdigen buitenlandschen invloed tegengaan zooals die in de achttiende eeuw uit Frankrijk onze taal overstroomde en thans uit Duitschland op ons aandringt terwijl deze laatste aandrang zooveel gevaarlijker is dan eertijds de Fransche het was omdat het Duitsch zoo na aan onze taal is verwant zoodat de indringers van dien kant binnen korten tijd als zoodanig onherkenbaar zijn, voor ‘eigen volk’ worden gehouden en zodoende het karakter van onze taal en daarmee van ons volk ongemerkt doen ontaarden. Inderdaad dus een ‘paard van Troje’.

Tenslotte nog dit: Van schoolmeesterij en spelden-op-laag-water-zoeken hopen wij ons werk vrij te houden. Er zijn zooveel grove fouten te bestrijden dat wij waarlijk niet met een vergrootglas behoeven rond te gaan. Het mikroskopisme denken wij dan ook uit dit orgaan te weren.

Met het voorgaande is, dunkt ons, voor ons allen de oorsprong en de aard van ons Genootschap wel voldoende in het licht gebracht. Wij denken ons orgaan voorloopig driemaandelijks te doen verschijnen maar zullen het maandelijks doen zoodra de kas dat toelaat.

Hetgeen ons doet besluiten met een aansporing aan ons allen om nieuwe leden te werven, iets dat, door de schaalindeeling van onze contributieregeling, niet te moeilijk wezen kan. Zelfs niet in dezen moeilijken tijd.

HET BESTUUR.

Van de leden.

In dit nummer is natuurlijk nog niet veel plaats voor opmerkingen van onze leden. Trouwens, van eenige onderlinge gedachtenwisseling zal eerst iets kunnen komen wanneer ons orgaan maandelijks zal kunnen verschijnen. Maar om toch één stem uit de menigte der leden in dit nummer te doen hooren, plaatsen wij de volgende opmerkingen van een lid dat zeer ver buiten Nederland woont.

‘Art. 6 lid 1 van een nieuw ontwerp “Landverhuizerswet” bepaalt dat onder zekere voorwaarde is verboden: Het aanwerven en in dienst nemen van emigranten en (of) hen, die emigratie overwegen, als arbeidskrachten, zoodat de aan hen beloven van werk in het bestemmingsland.

De vraag rees bij mij of ons Genootschap leden telt die, hetzij aan Ministeries, hetzij in de Kamers, hetzij in den Raad van State, iets kunnen doen om germanisatie van de redactie van onze wetten tegen te gaan. Het bovenstaande lijkt mij een juist staaltje van wat gemiddeld de taal is van onze nieuwe wetten. Ik laat daar den minder fraaien titel, die even goed had kunnen luiden: Wet op de landverhuizing, en het

gebruik van een onbepaalde wijs voor een zelfstandig naamwoord (het aanwerven enz. in plaats van: de aanwerving). Maar Arbeitskräfte voor werklieden, Bestimmungsland voor land van bestemming en Das ihnen versprechen voor: de belofte aan hen,- al die woorden en constructies zijn zuiver Duitsch.’

De redacteur van ons orgaan is het met deze opmerking alleen eens voor zoover zij gericht zijn tegen ‘bestemmingsland’ (inplaats van: land van bestemming). Maar wie, zóó ver van zijn land, nog zóó veel voor zijn moedertaal gevoelt, mag niet aanstonds betutteld worden. Wij willen het niet beter weten.

Regeeringstaal.

In de ‘Herinneringen en Overpeinzingen’ van wijlen Mr. M.W.F. Treub leest men op blz. 134:

‘In de stukken van het Departement van Financiën en zelfs in een van dat Departement afkomstige wet spreekt men tegenwoordig niet meer van “juiste” maar van “richtige” heffing. Men zou zich daarover nog meer ergeren, indien men niet wist, dat al onze Ministeries, en dat van Financiën aan het hoofd, instellingen van taalbederf zijn geworden. Maar misschien zien de heeren hun tekortkomingen binnenkort wel in en worden wij spoedig verblijd met een wetsontwerp dat “tot doelstelling heeft de verrijking van de Nederlandsche taal met eenrichtige en hopelijk beduidende toename van Deutsche uitdrukkingen te verwerkelyken.”’

Toen wij dit lazen, scheen het ons nogal kras. Maar kort daarna vonden wij in de Memorie van Antwoord van den Minister van Justitie op het Voorloopige Verslag der Tweede Kamer betreffende het wetsontwerp tegen smalende Godslastering dezen zin:

‘Uitgeschakeld zijn dus daarmede wetenschappelijke uitingen, kondgevingen van eerlijke overtuigingen...’ Wij laten het onjuiste gebruik van ‘uitschakelen’ nu rusten maar wat zegt men van ‘kondgevingen’? Afgezien van het onaesthetische van het woord, is het puur Duitsch: Nederlandsch is ‘kond d o e n.’

De aanhef van een wet zal eerlang dus zeker ook worden: ‘Allen die deze zullen zien of hooren lezen, Salut! G e v e n k o n d :...’

En wijlen Treub begint gelijk te krijgen.

De statuten.

De Koninklijke goedkeuring op onze Statuten is verleend bij K.B. van 11 December 1931, Staatsblad No. 15.

Germanismen (eerste lijst)*

aanhangwangen	bijwagen
afslachten	slachten (soms ombrengen, uitmoorden)
aanzichtkaart (of 'ansicht')	prentbriefkaart of prentkaart
afbouw (van loonen b.v.)	verlaging
arbeidersvijandig	den arbeiders vijandig
aanstrengen	inspannen
alleenrecht (-verkoop)	uitsluitend recht (verkoop), monopolie
bedlaken	beddelaken
bontgevoerd	met bont gevoerd
bemerking	op- of aanmerking
beduidend	aanmerkelijk (e.d.)
benutten	gebruiken, bezigen
buiten dienst (van milit.)	gepensioneerd of op non-actief
billijk (in de beteekenis van goedkoop)	goedkoop, laag, niet duur
dame (i.h. schaakspel)	Koningin
daarstellen	vormen, inrichten, enz.
daadzaak	feit
eigendommelijk	eigenaardig
geeigend	geschikt
handgebreed (-geweven enz.)	met de hand gebreed
insluiten (een gevangene)	opsluiten
ingevoerd (van een handelsreiziger)	beklant (een goed beklante handelsreiziger). Ook: ingewerkt, ingeleid.
kondgeving	uiting, kennisgeving
(hij) leve hoog	lang zal hij leven of: leve...!
looper (i.h. schaakspel)	raadsheer
middels	door middel van
òmleggen (-vormen, -doopen, -kleeden, enz.)	verleggen (-vormen, -doopen, -kleeden, enz.)

*) Deze lijst is vastgesteld na raadpleging van den Raad van Deskundigen. Niet alle adviezen waren eenstemmig, zoodat men in 't algemeen moet denken aan meerderheidsadviezen waarmee dus ten minste vier van de zes leden zich hebben vereenigd.

opbewaren	bewaren
onbestemd	onbepaald, vaag, onzeker
stilleggen	stil zetten, doen ophouden, staken.
spoedigst	zoo spoedig mogelijk
toeslag	bijslag
techniker (chemiker, enz.)	technicus (chemicus, enz.)
uitgevoerd met (van de binnenzijde van een mantel)	gevoerd met
uitgeprobeerd	beproefd
valsch (in den zin van onjuist)	verkeerd of onjuist.
veilig stellen	beveiligen, in veiligheid brengen, beschermen, verdedigen, bewaren, handhaven
voorwoord	voorrede
voorradijg	in voorraad, voorhanden
vischstand (vogelstand, enz.)	vischstapel, enz.
wikkelkind	bakerkind

[Nummer 2]

Eert uw schoone Nederlandsche taal.*)

Ik behoef geen uilen naar Athene te dragen door den rijkdom, de schoonheid, het scheppend vermogen onzer Nederlandsche taal in het licht te stellen. Herhaalde malen is dit door onze taalgeleerden en dichters op de voortreffelijkste en meest overtuigende wijze gedaan. Al hetgeen wij denken, peinzen, gevoelen, of waarover wij zuchten, klagen, juichen of jubelen, - kan zijn uitdrukking vinden in onze, eertijds gezuiverde, met en in het volk gegroeide en door de dusgenaamde spraakmakende gemeente immer verrijkte taal. Wij kunnen daarop terecht trots zijn. Daarom temeer hebben wij onze Moedertaal en met haar ons Vaderland lief.

En daarom is het onbegrijpelijk, dat juist ons volk, wellicht meer dan eenig ander, zijn eigen taal achterstelt bij een vreemde, of misvormt door vreemde woorden, of vooral door germanismen onzuiver maakt. Gezondigd wordt in dit opzicht onder alle standen en rangen. Zelfs maakt menigeen zich belachelijk door, met geaffecteerde stem, telkens zijne fijne beschaving te willen toonen, door de inlassching van een buitenlandsch modewoord. Alsof meelig blanketsel meer waarde had dan frissche natuur-kleur!

*) Toen wijlen Dr. J.Th. de Visser ons, kort vóór zijn dood, zijn aanbeveling van ons Genootschap zond die men in de propaganda-circulaire heeft kunnen lezen, schreef hij daarbij ook nog het hier volgende, onder dit hoofd dat hijzelf er boven plaatste. Wij bewaarden het voor ons orgaan en drukken het nu af met eerbiedige erkentelijkheid in het herdenken van dezen grooten en edelen vaderlander.

Neen, laat ons liever onze prachtige moedertaal blijven eeren en dienen, hare wenken opvangen, aan hare frischheid ons verkwikken, aan hare kracht ons sterken en aan hare teederheid ons overgeven!

Zij is het waard en wij verhoogen er door onze waardigheid.

J. Ph. de Visser

Jaarvergadering.

Door een samenloop van omstandigheden zal de jaarvergadering ditmaal pas in het najaar kunnen worden gehouden. Wij kunnen nu reeds mededeelen dat, in die vergadering, Prof. Dr. J. van Ginneken een rede zal houden over 'De Schat der Nederlandsche Cultuurtaal'.

Contributie 1932-'33.

De penningmeester noodigt de leden uit, de contributie voor het tweede vereenigingsjaar op de postrekening no. 181661 te willen doen bijschrijven of storten. In de kasmiddelen is een stevige bres geschoten door oprichtings- en voorbereidingskosten.

J.P. Smits.

Doctor Henri Polak.

Bij de herdenking van het stichten der Amsterdamsche Universiteit, nu 300 jaar geleden, heeft de Senaat van die instelling een aantal eere-doctoraten toegekend.

Zoo is ook ons bestuurslid Henri Polak *Doctor honoris causa* geworden wegens zijn velerlei verdiensten o.a. ook die op 't gebied van onze taal. Wij spreken zeker in naam van onze leden, wanneer wij in ons orgaan Dr. H. Polak hartelijk gelukwenschen met deze zoo welverdiende onderscheiding.

Broedertwist.

In het Juni-nummer van 'Neerlandia', maandblad van het Algemeen Nederlandsch Verbond, hebben wij een redactioneele bestrijding van ons Genootschap gevonden welke de bekende secretaris der Groep Nederland van het Verbond, Kolonel Oudendijk, daarna nog eens 'dunnetjes overdoet'. Dat het oprichten van ons Genootschap het Bestuur van het Verbond mishaaide, wisten wij uit een gesprek met den Algemeenen Voorzitter, maar wij hadden verwacht dat onze vredelievende woorden in het vorige nummer en ons betoogje over het verschil in arbeidsveld tusschen Bond en Genootschap eenigen indruk ten goede zouden hebben gemaakt. Maar hoewel men in 'Neerlandia' de ontvangst van ons eerste nummer erkent, blijkt, dat het niet is gelezen. Wij zullen nu nogmaals, maar dan ook voor 't laatst, kort aangeven waarom ons Genootschap, naast het A.N.V., er gerust mag zijn.

1e. Wij bemoeien ons uitsluitend met taalquaesties, het A.N.V. daarentegen behartigt stambelangen in het algemeen (het heet dan ook *Algemeen Nederlandsch Verbond*) zoodat ook degenen die het niet met de stampolitiek van het A.N.V. eens zijn (en het Verbond weet dat die er zijn) lid kunnen worden van ons Genootschap wanneer het hun alleen om de zuiverheid van de Nederlandsche *Taal* is te doen.

2e. Ons Genootschap richt zich alléén tot de leden en is opgezet als een 'onder-onsje' van *o n d e r l i n g e* taalbeoefening. Wij treden dus niet naar buiten op met verzoekschriften e.d., zooals het A.N.V. wel doet.

3e. Het A.N.V. richt zich, op taalgebied, *v o o r n a m e l i j k* tegen de gallicismen (in het geschrift 'Taalzuivering' vindt men 10 bladzijden met germanismen en 26 met gallicismen). Wij doen het (om de nu al vaak genoemde redenen) in de eerste plaats tegen de *g e r m a n i s m e n*.

4e. De Taalwacht doet zeker goed werk maar kan, door het presidium van een doctor in de letteren, in haar geheel toch waarlijk geen aanspraak maken op gezag in taalquaesties. Wij hebben daarvoor ons College van Deskundigen (vijf Hoogleraren en een redacteur van het Woordenboek) en als 'Neerlandia' de correspondentie van onze deskundigen over de germanismenlijsten eens kon zien, dan zou men op dat kantoor allicht een beter begrip krijgen van de moeilijkheid van taalbeoordeeling.

Wanneer men ten kantore van het A.N.V. het bovenstaande nu ditmaal eens wil lezen en goed wil lezen, dan zal men daar ook begrijpen dat het verwijt: Waarom niet gepoogd, Uw doel binnen het A.N.V. te bereiken?- niet ter zake dient. Ten eerste niet omdat, gelijk wij reeds opmerkten, nu eenmaal niet iedereen die tegen germanismen wil strijden, het eens is met de stampolitiek van het A.N.V. en ten tweede omdat wij, om ons doel te bereiken, veel te veel plaats in 'Neerlandia' zouden moeten vergen (nu reeds 4 bladzijden, maar dat wordt straks stellig meer).

De gebelgdheid van het A.N.V. is dus geheel misplaatst. We kunnen te gelijk werken, het A.N.V. op zijn uitgebreid gebied, wij op ons beperkte terrein. Te gelijk en, naar het ons voorkomt, elkaar aanvullend, ook te zamen. Maar dan moeten wij ons van broedertwist onthouden.

Hetgeen wij van onzen kant aanstonds deden en, in 't vertrouwen dat wij nu eindelijk zullen zijn begrepen, zullen blijven doen.

Moeilijkheden.

In aansluiting aan wat wij, in ons stukje aan 't adres van het Alg. Ned. Verbond, onder ten 4e opmerkten, geven wij hieronder een

lijstje van woorden die als germanismen ter beoordeeling zijn aangeboden aan den Raad van Deskundigen, maar die als zoodanig geen afkeurende meerderheid in dien Raad hebben kunnen krijgen. Het zijn de volgende woorden:

Afreizen, apparaat, bergen (van lijken), in doorsnee, droogleggen, hoogspanning, komisch, schrijven (voor: brief), uitgebalanceerd, verkapt, verwonden (en verwonding, enz.), waardevol.

Wij houden de meeste van deze woorden voor germanismen en dat zullen stellig ook vele leden doen. Toch kreeg dit twaalftal geen verwerpende meerderheid tegen zich in den Raad. En het aardigste is... dat een paar ervan waren ingezonden door een lid van den Raad en dat diens medeleden dit zeer wel wisten!

De redenen van het niet-verwerpen waren nog al verschillend en hielden meestal verband met het aanleggen van verschillende maatstaven. Wij komen daarop later nog wel terug. Ditmaal gaven wij alleen dit lijstje (resultaat van immers nog slechts twee beoordeelingen) om al vast te doen zien, hoe verschillend men kan oordeelen naar gelang van den maatstaf dien men aanlegt.

Vervangsels gevraagd.

Wij hebben van de leden al heel wat woorden als germanismen opgegeven gekregen en wij hebben daarvan ook nu weder eenige aan het oordeel van den Raad van Deskundigen onderworpen (ditmaal echter slechts enkele omdat een lid van genoemden Raad zelf een lijstje had opgemaakt en wij, dit bewijs van belangstelling bijzonder waardeerd, aan dat lijstje voorrang hebben gegeven). Intusschen verzoeken wij onzen leden, vervangsels aan te geven voor de hier volgende woorden, die zonder aanwijzing van eenig Nederlandsch equivalent werden ingezonden. Deze woorden kunnen dan een volgend maal hun censuurbeurt krijgen:

Arbeidsonlust - Begaving - Begeesterd - Doelstelling - Doen (wat heeft de auto daarmee te doen?) - Duiden - Duurrecord - Duurrit - Eenmaal (op eenmaal) - Gevoelsmatig - Grondstuk - Het handelt zich om - Ingesteld zijn op - Kleefstof - Levensgewichtig - De zaak ligt anders - Meerdere malen - Nederlage - Noodstand - Onomwonden - Opbaren (van dooden) - Opvatten (van een misdadiger) - Opvorderen - Overijver - Rauwkost - -sche (volksche beweging; Bunsensche brander) - Schriftstuk - Schuldigheid (de Moor... enz.) - Speelwaren - Stekker - Strevingen - Toewas - Uitbaten - Uitbuiten - Uitnutten - Vragelijk - Zelfkosten - Zelfliefde - Zijdens.

Aaneenbouw - Alleenbezit - Alleenhandel; -recht; -spraak; (vgl. tweespraak; samenspraak) - Doelbewust - Fijnweegschaal - Geheimmiddelen - Generaal-agentuur - Grootstad - Kipeiwit - Locaal-telegrammen - Meerkosten - Nuthoenders - Sneeuwbedekt (vgl. luchtgezind) - Speciaalarts; -prijs; -zaak - Stapelloop - Totaalbedrag - -vol (heimvol, kunstvol, prachtvol, stijlvol, zielvol) - Volgummibanden - Volkoren-beschuit - Vol-treffer - Volvet.

Belangstelling.

Er schijnt ons in den allerlaatsten tijd een verheugende vermeerdering van belangstelling in taalzaken waarneembaar te zijn. Daar is ten eerste (in rangorde van tijd!) het oprichten van ons Genootschap. Voorts is er een boek van Dr. Haje verschenen dat een b e r e d e n e e r d e lijst van barbarismen bevat en van uitdrukkingen en zegswijzen die de schrijver verkeerd acht. Wij zijn het lang niet in alles met hem eens maar bevelen dit boek ('Taalschut') toch warm bij onze leden aan daar het in elk geval leidt tot nadenken over de taal. Dan is daar nog, onlangs verschenen met zijn eerste nummer, 'Onze Taaltuin', een wetenschappelijk maandblad onder ieiding van twee leden van onzen Raad van Deskundigen, Prof. Van Ginneken en Prof. Overdiep. En ten slotte -bijna zouden wij zeggen: 'lest best' om den in taalzaken invloedrijken kring dien wij daarbij beschouwen- heeft het orgaan van den Nederl. Journalistenkring een rubriek 'Taalzuivering' geopend. En d a a r n a a s t begint bovendien ons bestuurslid Dr. H. Polak in dat orgaan een reeks 'Leekepraatjes over taal en stijl'.

Uit dat alles bij elkaar moet wel wat goeds komen voor onze taal.

Op z'n Beulemans'.

Een van onze leden heeft ons een 'koepon' (dat staat erop) voor de slaapwagens (er staat 'slaapswagens') op de lijn Parijs - Keulen toegezonden wegens het fraaie Nederlandsch waarin het volgende 'Belangrijk bericht' op de achterzijde is gesteld:

Belangrijk bericht

Telkens de trein niet kan vertrekken of niet tot bestemming komt, kunnen de reizigers de terugbetaling eischen van het gedeelte der bijbetaling, betrek hebbende op de niet afgelegden rit.

De reizigers moet zelf de voorwerpen die hij op zich heeft of hem toebehooren, insgelijks zijn handgepak, in acht houden. Evenals het Spoorbeheer neemt de Slaapwagens Maatschappij geene verantwoordelijkheid op zich, wegens de reizigers die hunne rijtuigen gebruiken. Noch bij dag, noch bij nach bestaat er geene enkele verplichting voor den begeleider der Slaapwagens, om de voorwerpen des reizigers te bewaken. Het is hun ten strengste verboden gelijk welke verantwoordelijkheid op zich te nemen.

Dit is stellig weer een staaltje van Beulemans-Nederlandsch. Het is des te zonderlinger omdat, sedert eenigen tijd, het officieele Nederlandsch van Brussel beter is dan vroeger. We zullen dus maar aan een tijdelijke inzinking denken.

Verbetering.

Prof. Kohnstamm is niet, zooals bij vergissing in onze propaganda-circulaire wordt vermeld, Voorzitter van den Onderwijsraad, maar Voorzitter van de vierde afdeeling van dien Raad.

Germanismen (tweede lijst)*

ambt (voor een kantoor)	kantoor (v.d. waterschout b.v.)
beëindigen	eindigen, voltooien, sluiten
bestens (b.v. bestens verkoopen)	zoo voordeelig mogelijk
betere (b.v. meubileering voor betere huizen)	Huizen van (of voor) meer gegoeden, huizen van stand
betreffende (b.v. de betreffende paragraaf)	desbetreffende, bedoelde, vermelde
Goudakaas (enz.)	Goudsche kaas
Haag	Den Haag
halfzijdig (b.v. halfzijdige verlamming)	eenzijdig
hoogbouw (en laagbouw)	hooge (lage) bebouwing
inschrift	opschrift, inscriptie
Jezuskindje (b.v. een schilderij met een J. er op)	het kind Jezus**)
kaartschrijven	briefkaart
kaasmelk	te verkazen melk, melk voor kaas
kogellager	kogelblok
lageren (en: op lager hebben)	opslaan, bewaren, in voorraad hebben
naneming (van geldzendingen)	rembours
nederig (b.v. nederige prijzen)	laag
om middernacht	omstreeks of om en bij middernacht
onderbrengen	huisvesten, logeeren, onder dak brengen
restloos	zonder overschot, geheel en al, zuiver
rondschrijven	circulaire
schrof (schroffe afwijzing)	bot
verhoudingen (in moeilijke verhoudingen verkeer)	omstandigheden
versluiting (douaneterm)	in entrepôt, in opslag, onder plombe
(zich) verstaan (in de uitdrukking: dat verstaat zich)	is begrijpelijk, duidelijk, verklaarbaar, spreekt vanzelf

*) Ook voor deze lijst geldt natuurlijk, gelijk voor alle volgende, dat niet voor elk woord het advies van den Raad van Deskundigen eenstemmig was.

***) Een der leden van den R.v.D. teekent bij dit woord echter aan: Ik geloof dat de Katholieken het woord 'Jezuskindje' niet willen en kunnen missen. En hij herinnert daarbij aan het woord 'Jesueel' in het Middelnederlandsch.

vertrouwensman	vertrouwde, soms: vertrouweling
verwerken (van recht, rechtsverwerking, in den zin van te niet gaan van recht door eigen schuld van den gerechtigde)	verbeuren, verspelen
vorig jaar	verleden jaar, in 't vorige jaar, ten vorigen jare
vrij geven (een schip, een partij goederen)	vrij (soms: w e d e r vrij) laten
wonde plek	zeere, kwade, zwakke, pijnlijke plek
zekering (b. v. loodzekering)	loodje, smeltplek
zuurgraad	zuurtegraad, graad van zuurte, zuurgehalte

[Nummer 3]

Maatstaven

Dit nummer verschijnt binnen het tot nu toe nog gebruikelijke tijdsverloop van drie maanden. Het toenemen van het aantal leden van ons Genootschap veroorlooft ons namelijk (door het daarmee verband houdende stijgen van onze inkomsten) om langzamerhand meer nummers per jaar van ons orgaan te doen verschijnen. Maar daar wij onzen Raad van Deskundigen niet al te vaak lastig kunnen vallen (niet meer dan een keer of vier 's jaars) vinden onze leden ditmaal geen lijst van germanismen in het orgaan. Min of meer in plaats daarvan willen wij nu enkele opmerkingen maken over het verschil in maatstaf bij het beoordeelen van de vraag, of een woord goed Nederlandsch moet worden geacht of als een barbarisme moet worden verworpen. Wij vinden daartoe aanleiding in het lijstje van woorden die wij in het vorige nummer vermeldden als wel aangeboden (als germanismen) aan den Raad van Deskundigen maar als zoodanig door de meerderheid van dien Raad niet erkend.

Hoe komt het dat, in een college van zoo uitnemend deskundigen als onze Raad is, soms geen eenstemmigheid kon worden bereikt ten aanzien van de taalzuiverheid van woorden waarbij er toch waren die menig lid stellig zou verwerpen? Het antwoord is: door het verschil in maatstaf dat er, óók onder deskundigen, kan heerschen. Er zijn b.v. leden van den Raad van Deskundigen die zeggen: Wanneer een woord uit het Duitsch is ingevoerd, dan moet het worden uitgestooten... maar er zijn er ook die niet e l k germanisme willen verbannen. Er zijn er die zoover mogelijk willen teruggaan in het leven van onze taal wanneer men op de jacht naar germanismen gaat... maar anderen willen woorden van Duitschen oorsprong die al een jaar of tien in onze taal worden gebezigd, ongemoeid laten. En er zijn leden van den R.v.D. die dezen maatstaf aanleggen: Kwam een woord reeds voor bij onze oude schrijvers (zeventiende eeuw of vroeger), dan moeten wij het ook thans aanvaarden zelfs al zou het al lang weer in onbruik zijn geraakt... waartegenover anderen vinden dat de t e g e n w o o r d i g e herkomst beslissend is.

Wij, voor ons, - maar dit redactioneele 'wij' dekt hier alléén de meening van den tijdelijken redacteur - hebben steeds den meest straffen maatstaf aangelegd. Wij keeren ons zoo scherp mogelijk tegen alle insijpelen van het Duitsch in onze taal omdat taalvormen richting geven aan onzen volksgeest en omdat die geest een zeer sterken en eenzijdig-Duitschen invloed ondergaat. Vooral op 't gebied der taal maar óók daarbuiten: door de technische wetenschappen die tegenwoordig ons leven beheerschen, door de nijverheid, den handel, maar ook door

Duitsche rolprenten, Duitsche hotel- en koffiehuisbedienden en... Duitsche dienstmeisjes. Ook door de talrijke naturalisaties van Duitsch sprekende vreemdelingen. En door de stamen taalverwantschap tusschen Duitschland en Nederland krijgt dat eenzijdige insijpelen van immers hoofdzakelijk Duitsche methoden, Duitsch bloed, Duitsche levensgewoonten, Duitsch denken en spreken iets verraderlijk onmerkbaars waardoor onze heele volksaard eenzijdig wordt aangetast zonder dat ons volk zich daarvan bewust is. Dat - die eenzijdigheid en dat onmerkbare - is het groote, d u b b e l e gevaar. Ons volk heeft vroeger, vooral in de 18e eeuw, óók een zeer eenzijdigen buitenlandschen invloed ondergaan: den Franschen en hoewel dat n i e t onbewust geschiedde en het bederf vooral op taalgebied, zóó duidelijk herkenbaar bleef dat het in de negentiende eeuw weer kon worden uitgestooten, is inmiddels die verslapping en vereenzijdiging van het e i g e n wezen ons op den smaad van 1810-1813 te staan gekomen. Hoeveel dreigender moet dan nu het Duitsche gevaar worden geacht dat, even eenzijdig op ons inwerkend als in der tijd het Fransche, langs veel meer invalswegen in onzen volksaard binnendringt en welks vreemdelingspas heel gauw onleesbaar wordt zoodat wij al die Duitsche trekken in gewoonten, denken, doen en spreken, voor onze eigene gaan houden.

Voor ons moet daarom een germanisme al heel lang ingeburgerd zijn in onze taal om het te aanvaarden. Voor ons is e l k actueel germanisme verwerpelijk. En voor ons komt het er niet op aan of een woord v r o e g e r goed Nederlandsch was wanneer het, in onbruik geraakt, t h a n s als vertaling uit het Duitsch herleeft. In al die gevallen houden wij onverbiddelijk den duim omlaag.

Wij gaan zelfs nog verder: Als er twee goed-Nederlandsche woorden van gelijke beteekenis zijn en het eene is tevens nagenoeg Duitsch, dan bezigen wij bij voorkeur het andere. Om een voorbeeld te noemen: Vondel laat aan Gijsbrecht den raad geven, zijn schouders te zetten onder 't juk, hem opgelegd 'van God' en zelfs Van Alphen nog bezong een kind, 'van God bemind'. In beide gevallen (en in vele andere) blijkt 'van' een woord, gelijkwaardig aan d o o r . Maar het is tevens typisch D u i t s c h ; in het Duitsch m o e t men in zulke gevallen 'von' gebruiken en k a n men 'durch' niet bezigen. En juist daarom vermijden wij, in constructies als de beide aangehaalde, het woord 'van' en bezigen wij 'door'.

Doch wij erkennen dat een minder straffe maatstaf óók verdedigbaar is.

En het is misschien zelfs wel goed dat de meerderheid van den Raad van Deskundigen een enigszins gematigd oordeel pleegt uit te spreken. Al kan, daarnaast, elk lid van ons Genootschap, evenals schrijver dezes, v o o r z i c h z e l f de grenzen nauwer trekken. Men bedenke echter wel, dat voor h e t G e n o o t s c h a p , dat wil zeggen voor h e t g e h e e l , alleen het oordeel van den Raad gezag kan hebben.

Van onze lezers

Rechtstermen

- Een van onze leden, tevens lid van de rechterlijke macht, schrijft:

‘Als rechter-plaatsvervanger kreeg ik in handen een formulier afkomstig van een burgemeester van een der omliggende gemeenten, met het hoofd ‘Bevel tot Inverzekeringstelling’. Ik ken den burgemeester goed en heb hem dadelijk gevraagd om, zoodra zijne formulieren met het afschuwelijke hoofd verbruikt zijn, nieuwe te laten drukken met b.v. ‘Bevel tot Opsluiting’ erboven. De rechter-commissaris gaf een ‘bevel tot Inbewaringstelling’, bijna zoo leelijk. Ook hem heb ik de opmerking gemaakt. De Officier van Justitie maakt het beter en eischt: ‘Verlenging van de gevangenhouding’.

De ‘afwezige’ journalist

- Hetzelfde lid zendt ons het volgende knipsel uit een van onze provinciale dagbladen:

‘Always: de professor.

Professor's vrouw (opgewonden): Oh lieve, het meisje is van het balcon gevallen en heeft haar been gebroken.

De afwezige echtgenoot: Geef haar een standje,

en zeg haar, dat je d'r den dienst zult opzeggen, als ze weer wat breekt'.

Dit lid voegt hieraan toe: 'Bedoeld is vermoedelijk: de v e r s t r o o i d e echtgenoot. Is dit een germanisme of is het Engelsch?' Op deze laatste vraag moet het antwoord, dunkt ons, luiden: Stellig Engelsch. Reeds wegens het opschrift van het berichtje maar bovendien omdat 'absent' in het Engelsch zoowel 'verstrooid' als 'afwezig' kan beteekenen. Vermoedelijk was onze collega die dit grapje te vertalen kreeg, op dat oogenblik zelf eenigszins 'afwezig' (van geest). Er zijn, in grootere kranten, wel gekkere vertalingen gevonden.

De 'schut'

- En nog iets van hetzelfde lid. Hij heeft in een onlangs verschenen Nederlandsch boek eenige germanismen gevonden zooals 'bontspecht' (inplaats van bonte specht) en 'animeerboek' (een boek dat belangstelling, n.l.: in de natuur, opwekt) benevens het woord 'schut' voor: jachtopziener. Ook dit woord houdt hij voor een germanisme maar dat lijkt ons niet juist. 'Schut' voor: opziener, wordt in meer dan één streek van ons land van oudsher gebruikt.

De houten handelsreiziger

- Van een anderen lezer: 'In het bedrijfsleven verrijkt (?) men onze taal met uitdrukkingen als 'verloonde bedragen' en 'vermalen hectaren'; ik las eens een advertentie van een firma die een 'triplex reiziger' zocht. En sommige kooplieden noteeren 'vrijblijvende prijzen'.

Brabbeltaal

- En nog dit van denzelfden schrijver: 'Het ergste is misschien wel dat onze Pers haar Koninklijke taak vaak met zoo weinig eerbied voor de moedertaal uitvoert'. En hij haalt o.a. deze voorbeelden aan: 'De vereeniging adresseert voor in geen geval verkoop'... 'frauduleuze ambtenaren'... 'bitumineuse wegenconstructie'... 'termijnponden'... 'ge-earmarked goud'... 'het terugtrekken der tegoeden'... en 'een internationale conferentie van minerale oliën'. Jammer is het dat dit lid zelf schrijft over 'de huidige crisis' hetgeen o.i. een bar germanisme is. Waarom niet: de tegenwoordige of de hedendaagsche?

Jaarvergadering

welke zal worden gehouden op 24 September a.s., in het gebouw der Industrieel Club te Amsterdam, om 2 uur 's middags.

Punten van behandeling:

1. Opening door den Voorzitter.
2. Rede van Prof. Dr. Jac. van Ginneken, Hoogleraar in de Ned. taal en letterkunde aan de R.K. Universiteit te Nijmegen over 'De Schat der Nederlandsche Cultuurtaal'.
3. Notulen van de vorige vergadering.
4. Ingekomen stukken.
5. Jaarverslag van de Secretaresse.
6. Jaarverslag van den Penningmeester.
7. Benoeming van een commissie tot het nazien van de rekening.
8. Verkiezing van twee bestuursleden (aftredende zijn de Voorzitter en de Secretaresse).
9. Mededeelingen betreffende het orgaan.
10. Rondvraag.

(De keuze van den, vrij laten, datum van 24 Sept. houdt verband met de mogelijkheid, die het Bestuur den leden niet wilde laten ontgaan, om een man als Prof. Van Ginneken als spreker voor ons Genootschap te krijgen.)

Introductie

Gezien de groote belangstelling, die de voordracht van Prof. Van Ginneken zal wekken ook in de kringen van niet-leden van het Genootschap, wordt voor de leden de gelegenheid geopend voor deze Voordracht ten hoogste 2 personen te introduceeren.

Dr. A. Beets.

Met groote ingenomenheid zal menig lid van ons Genootschap hebben kennis genomen van de Koninklijke onderscheiding welke Dr. A. Beets, lid van onzen Raad van Deskundigen, op 31 Augustus ten deel is gevallen. Wij zijn ervan overtuigd dat wij Dr. Beets op deze plaats wel in naam van het gansche Genootschap geluk mogen wenschen met deze onderscheiding die hij alleen reeds door zijn werk als leider der redactie van het Woordenboek zoo wel heeft verdiend.

Contributie 1932-'33.

De penningmeester verzoekt den leden, die aan de uitnoodiging in het vorig nummer nog geen gehoor gaven, hun contributie voor het tweede vereenigingsjaar te willen storten of doen bijschrijven op de postrekening No. 181661, ten name van den penningmeester van het Genootschap 'Onze Taal'.

Jaarverslag van de secretaresse.

De werkzaamheid van het Bestuur is in het afgelopen vereenigingsjaar voor een overgroot deel in beslag genomen door de voorbereidende maatregelen, welke vele beslommeringen hebben medegebracht.

De vergadering, waarin tot oprichting van het Genootschap werd besloten, werd gehouden op 16 Mei 1931. Op 27 Juni d.o.v. werd de eerste algemeene ledenvergadering gehouden; in deze vergadering werden de Statuten en het Huishoudelijk Reglement vastgesteld en een Bestuur gekozen. De onderhandelingen met de Hoogleraren, die waren aangezocht zitting te nemen in den Raad van Deskundigen, kregen hun beslag einde November 1931. Op 11 December werd de Koninklijke goedkeuring op de Statuten verkregen. Het werd Maart 1932 alvorens, na herhaalde gedachtenwisseling met den Raad van Deskundigen, het eerste nummer van het orgaan kon verschijnen.

De belangstelling, die het eerste nummer wekte, was groot; van verschillende zijden kreeg het Genootschap aanmoediging. De belangrijke gift van onzen donateur was voor ons een aansporing op den ingeslagen weg met kracht voort te gaan; ook van de pers werd veel medewerking ondervonden.

Het denkbeeld, aan het Genootschap een aantal Hoogleraren in de Nederlandsche taal te verbinden, is gebleken een gelukkige greep te zijn geweest: het Genootschap heeft daardoor een gezag verkregen, dat op geen andere wijze ware te bereiken geweest.

Te betreuren valt de ontstemming, die de oprichting van ons Genootschap aanvankelijk bij het A.N.V. heeft gewekt; blijkbaar was men daar van meening, dat ons bestaan aan de werkzaamheid van dit verbond afbreuk zoude kunnen doen. Gelukkig mag worden vermeld, dat deze aanvankelijke ontstemming mettertijd is verminderd en dat de weg tot vruchtbare samenwerking niet is versperd gebleken.

Het valt niet te ontkennen, dat de ongunstige economische omstandigheden, waaronder ook ons land heeft te lijden, weinig bevorderlijk zijn geweest voor den aanwas van ons ledental; van verschillende zijden moest het Secretariaat vernemen, dat, hoe zeer men het streven van het Genootschap toejuichte en hoe gaarne men ook als lid zoude willen toetreden, de omstandigheden niet toestonden ook maar eenig bedrag voor contributie af te zonderen. Ons archief bevat daarvan treffende staaltjes. Desondanks wordt de propaganda, welke op groote schaal is ingezet, ook verder met kracht ter hand genomen, opdat het doel, dat het Genootschap beoogt, niet vergeten rake en bij het opleven van de welvaart ook het Genootschap daarin moge deelen.

Dankbaar moge hier worden vermeld de steun, die vele hooggeplaatsten in den lande aan het Genootschap hebben verleend, o.m. door het geven van hun naam voor de circulaire, waarin het Genootschap zijn doel onder de aandacht van het publiek heeft gebracht. Van de velen, die op deze wijze hun instemming betuigden met ons streven, moge hier genoemd worden nu wijlen Dr. J.Th. de Visser, van wiens belangstelling het tweede nummer van ons orgaan het bewijs heeft gebracht.

Het aantal leden bij de oprichting van ons Genootschap bedroeg 45; sedert bedankten 2 leden en werden gewonnen 137 nieuwe leden en 1 donateur, zoodat op het oogenblik dat dit verslag wordt uitgebracht, het Genootschap telt 180 leden en 1 donateur.

Jaarverslag van den penningmeester.

Ofschoon men zou kunnen verwachten, dat de ongunst der tijden weinig geschikt is voor de finantieele basis van een genootschap als het onze, en wij er zeer zeker ook wel den weerslag van zullen ondervinden, maakt het eerste levensjaar van 'Onze Taal' toch geenszins een kwaden indruk.

Een gering aantal leden (het waren er in totaal $\pm$ 110) hebben met elkaar een tamelijk bedrag aan kasmiddelen bijeengebracht.

Daarbij komt het nu zeer zeker algemeen bekende geschenk van *f*1000,-, dat voor het genootschap min of meer als een plechtanker is te beschouwen en aan den penningmeester een gevoel van stevigheid heeft gegeven bij zijn finantieele manipulaties.

Ook van deze zijde onze dankbaarheid uit te spreken, zal zeker niemand te veel achten.

Ten slotte hebben wij nog een toezegging gekregen, die eveneens in het bijzonder moet worden gememoreerd. Die toezegging heeft betrekking op onze propaganda in dier voege, dat de kosten van een extra ruime verspreiding van circulaires zullen worden overgenomen door een tweetal leden, die ons op deze wijze van groote offers zullen ontlasten. Mocht deze propaganda niet het resultaat hebben, dat wij ervan verwachten, dan drukken de uitgaven niet op ons budget.

Uit één en ander moge blijken, dat we daadwerkelijk worden gesteund en die steun is onontbeerlijk, want al hebben onze leden nog al te weinig van onze middelen gemerkt, geld is er noodig geweest voor alle voorbereidingen. De gebruikelijke oprichtingskosten, de aanschaffing van correspondentiemateriaal, diverse archiefbehoefden en porti, dat alles heeft een flinke bres geslagen in onze middelen.

Die 'noodzakelijkheden' kunnen nu echter alle verrekend worden en afgedaan en daarna komt de baan vrij voor het orgaan, dat in het nieuwe vereenigingsjaar het middelpunt moet worden van ons bestaan, het kompas voor onze leden. Het zal het belangrijkste, het meest levende deel van het genootschap kunnen en ook moeten zijn. Wat wij hieraan ten koste leggen, zal zeker het nuttigst besteed zijn.

Thans moge een overzicht volgen van onze finantieele toestand in het afgelopen jaar, per 1 Juni.

BATEN		LASTEN	
Contributie 1931-'32	<i>f</i> 410,-	Zaalhuur	<i>f</i> 23,50
Nog te innen	<i>f</i> 45,-	Schrijf- en kantoorbehoefden secretariaat	<i>f</i> 114,77
Contributie 1932-'33	<i>f</i> 77,50	Schrijf- en kantoorbehoefden penn.meester	<i>f</i> 6,45
Rente	<i>f</i> 8,41		
Gift in eens	<i>f</i> 1000,-	Porti	<i>f</i> 70,-

	Onkosten giro	f 3,46
	Koninkl. goedk.	f 51,50
	Onkosten i/z propaganda	f 26,-
	Drukkosten	f 19,33
	Overgebracht naar reserve	f 1000,-
	Saldo	f 225,90
_____		_____
f 1540,91		f 1540,91
=====		=====

[Nummer 4]

De maatstaf van het woordenboek.

Zooals wij in het vorige nummer hebben doen zien, kan er, bij het beoordeelen van de toelaatbaarheid van een woord, meer dan één maatstaf worden aangelegd gelijk o.a. blijkt uit de beoordeelingen der leden van onzen Raad van Deskundigen. Wij hebben nu aan Dr. A. Beets, een van die leden en tevens leider der redactie van het Woordenboek, eens gevraagd, welke de maatstaf van die redactie is en wij hebben, door zijn vriendelijke bemiddeling, twee antwoorden van ongeveer gelijke strekking ontvangen welke wij hieronder afdrukken. Aangezien het antwoord van Dr. Beets min of meer een verbreding is van dat van Dr. Heinsius, plaatsen wij het laatstgenoemde het eerst.

Dr. Heinsius dan, geeft de volgende 'richtlijnen' aan welke de redactie van het Woordenboek bezigt bij het beoordeelen der toelaatbaarheid van woorden, in het bijzonder ten aanzien van germanismen:

1. Alle woorden of beteekenissen van overigens goed-nederlandsche woorden, waaromtrent zekerheid bestaat, dat zij aan het Duitsch zijn ontleend, moeten als zoodanig worden aangewezen, al ware het alleen maar om het belang er van als taalhistorisch feit.
2. Bij woordgebruik of woordvormingen waartegen uit een nederlandsch oogpunt niets valt in te brengen, maar waarvan het vaststaat (b.v. doordat men met een vertaald geschrift te doen heeft) of vermoed wordt, dat men er navolgingen van het Hd. in moet zien, is aanwijzing van den oorsprong wenschelijk maar niet noodzakelijk; in ieder geval moeten zij niet worden afgekeurd.
3. Sedert lang gangbare duitsche woorden voor begrippen waarvoor het Nederlandsch geen eigen term of althans geen gebruikelijken term heeft (b.v. *gestalte*, *gehalte*, *loopgraaf*), moeten als ingeburgerd beschouwd en zonder afkeuring opgenomen worden.

4. Woorden, meest vaktermen, die in later tijd met de daardoor aangeduide zaak uit het Hd. zijn overgenomen en algemeen bekend en in gebruik zijn (b.v. *p r i v a a t - d o c e n t*, *s t e k k e r* bij een elektrische leiding) moeten opgenomen worden. Het ligt niet op den weg van het Woordenboek er op te wijzen dat men beter b.v. *s t e k e r* zou kunnen zeggen; dat woord is, in dezen zin, onbekend. Is van andere zijde getracht een Nederl. woord er voor in de plaats te geven, dan kan dit met goedkeuring vermeld worden, althans wanneer dit kans heeft in gebruik te komen (blijkens 't feit dat het hier en daar gebezigd wordt): wij behoeven niet te probeeren een doodgeboren kind tot leven te wekken.

5. Tegen woorden en formaties die volkomen overbodig zijn omdat wij voor 't begrip al een goeden en gebruikelijken term hebben, (b.v. *m e e r d e r e* pro verscheidene, *e t t e l i j k e*, *v e r h o u d i n g e n* pro toestanden, als in: de verhoudingen in het landbouwbedrijf zijn tegenwoordig zeer slecht¹⁾, *b e t e e k e n e n* pro zijn, *e e r s t e n s*, *t w e e d e n s* pro ten eerste, ten tweede enz., *t e c h n i k e r* pro technicus, *k e e l k o p* pro strottenhoofd) moet ook in het Woordenboek met kracht worden opgetreden. Zij zijn meestal een gevolg van slordigheid en gemakzucht of van gebrekkige kennis van eigen taal; veelal zijn zij door journalisten klakkeloos uit duitsche bladen overgenomen.

En Dr. Beets vult dit op de volgende wijze aan:

Een bepaalden, nauwkeurig gestelden, voor alle leden der redactie geldenden of bindenden regel, naar welken wordt beoordeeld en beslist of een vreemd woord (of een woord van vreemde herkomst) in het Woordenboek zal worden opgenomen en of het dus als een geoorloofd bestanddeel van de Nederlandsche taal (d.w.z. de taal der Nederlanders) zal mogen worden beschouwd, heeft de redactie van het Woordenboek niet.

Haar leden, ieder zelfstandig aan een bepaald onderdeel (een eigen letter) werkende, beslissen, onafhankelijk van elkaar, over de aan elk hunner in hun werk ter behandeling zich voordoende gevallen, doorgaans alleen volgens eigen opvatting en oordeel, doch allen natuurlijk geleid door het gemeenschappelijk beginsel, dat wat, in het een of ander opzicht (door vorm, of wijze van vorming; om de beteekenis;

1) Natuurlijk niet *v e r h o u d i n g e n* in den zin van: onderlinge betrekkingen (a:b) wat goed Nederlandsch is. Hd. *V e r h ä l t n i s s e* heeft beide beteekenissen.

wegens 't gebruik; als wending enz.) in strijd is met het eigene en eigenaardige van het Nederlandsch, niet - door opneming in het Woordenboek, als een verworven, rechtmatig-gangbaar bestanddeel van onze taal (als 't ware als een aangenomen kind) - behoort te worden bekrachtigd en in haar ingelijfd.

Is een woord of een uitdrukking uit een vreemde taal (of naar een vreemde taal gevormd) - voor het allergrootste deel zijn het woorden en uitdrukkingen uit het Hoogduitsch, welke de redactie beoordeelen moet: laat ons dus maar zeggen: is een germanisme - sedert langer of korter tijd in onze schrijf- of spreektaal of in een vaktaal, meer of minder algemeen in gebruik en gangbaar, en zijn er geen redenen van etymologischen, grammatischen of syntactischen aard die dat woord of die uitdrukking als in strijd met het Nederlandsch, of met het Nederlandsch onbestaanbaar moeten doen kenmerken en aanwijzen, dan neemt de redactie het (of haar) op met de eenvoudige vermelding: Naar het Hoogduitsch, of: Uit het Hoogduitsch, of: Aan het Hoogduitsch ontleend. Zij beschouwt zulk een woord of uitdrukking als een eenvoudige, natuurlijke en - ten opzichte van het behoud van de zuiverheid der Nederlandsche taal -, onschadelijke (ongevaarlijke) ontleening.

Is een ontleend woord of een ontleende uitdrukking onmiskenbaar in strijd met het eigene en eigenaardige van het Nederlandsch, maar meent (oordeelt) de redactie dat woord of die uitdrukking, als alreeds oud of alreeds zeer algemeen, in het Woordenboek te moeten opnemen, of althans er in een *A a n m e r k i n g* bij het zuiver Nederlandsche woord als een gebruikelijke afwijking melding van te moeten maken, dan stempelt zij dat woord of die uitdrukking, met aanwijzing van woord of uitdrukking in de vreemde taal waaruit is ontleend, eenvoudig als een angli-, galli- of germanisme, zonder zich uit te laten over het meer of minder wenschelijke (ten hoogste over het onnoodige) van het gebruik.

Slechts wanneer de redactie, in de literatuur of in vaktalen, gevallen tegenkomt van grove, smakelooze, soms moedwillige, overneming, zonder eenige noodzaak of behoefte, en met verdringing en verwerping van een volkomen hetzelfde uitdrukken goed-Nederlandschen term, dan voegt de redactie, indien de vermelding van zulk een geval haar hetzij wenschelijk of onvermijdelijk voorkomt, aan deze vermelding een afkeurende qualificatie toe, als bijvoorbeeld: een grof, een hinderlijk, een kras, een verwerpelijk germanisme (galli-, anglicisme enz.)

Uit het voorafgaande blijkt dat in het Woordenboek de aanduiding van een woord of uitdrukking als: (een) -i s m e volstrekt niet altijd beteekent: dit woord, deze uitdrukking moet worden vermeden (daargelaten of vermindering niet misschien mogelijk is). -I s m e n kunnen niet alleen onontbeerlijk, maar soms zelfs gewenscht zijn. Zij kunnen het uitdrukkingsvermogen der taal (dat wil zeggen, van haar gebruikers) beide aanvullen en verrijken. Slechts van de grove, de slordige, de opzettelijke (gewilde, moedwillige) -i s m e n geldt dit niet; die dan ook door de redactie met afkeuring aangewezen worden.

Leidend bij het onderkennen en beoordeelen van -i s m e n was en is, voor de redactie, natuurlijk in de eerste plaats, in 't groot, een gemeenschappelijk, aanstonds beslissend gevoel voor zuiver Nederlandsch bij allen; dan het persoonlijk, strenger of rekkelijker standpunt ten opzichte van (de) -i s m e n van elk der (vroegere, latere en tegenwoordige) redacteurs. Alles afdoende regels hebben zij zich nooit gesteld en zijn er niet te stellen; de goede smaak is - ook hier - ten slotte de eenige rechter.¹⁾

Zooals men ziet, is ook de maatstaf van het Woordenboek, gelijk die van de meerderheid van den Raad van Deskundigen, niet zoo streng als die van menig een onder onze leden. En al zouden wijzelven verder willen gaan, wij mogen niet vergeten dat matiging ook haar praktische voordeel meebrengt: Men schrikt de menschen niet zoo gauw van taalzuiverheid af.

En we hebben nog véél 'zieltjes' te winnen!

Samenwerking met het A.N.V.

Spoediger dan men had kunnen hopen is de wensch betreffende samenwerking met het Alg. Ned. Verbond, die in No. 2 van ons orgaan was geuit, vervuld. Op het (zeer gewaardeerde) initiatief van Mr. Montijn, den secretaris van De Taalwacht (taalcommissie van het A.N.V.) is overeengekomen dat het A.N.V. en Onze Taal over en weer van elkanders organen zullen kunnen gebruik maken, en wel voorshands in dezen vorm dat De Taalwacht, wanneer zij eens twijfelt aan de toelaatbaarheid van een woord, dit door ons Bestuur aan het oordeel van onzen Raad van Deskundigen kan doen onderwerpen en dat wij, wanneer ons in een taalquaestie eenig optreden naar buiten gewenscht mocht lijken, ons daartoe, door De Taalwacht, tot het A.N.V. kunnen wenden. Dit laatste is nu reeds geschied. Een van onze leden had onze aandacht gevestigd op het germanisme 'Haag' (in plaats van Den Haag) dat op een abonnementskaart van de Haagsche Tram voorkwam. Dit is doorgegeven aan De Taalwacht en door haar bemiddeling kregen wij ten antwoord dat de directie der H.T.M. de fout als zoodanig erkende en deze zoo spoedig mogelijk, waarschijnlijk reeds op de kaarten van Jan. a.s., zou herstellen.

Zoo vullen wij elkanders arbeid aan: wij met ons college van maximale deskundigheid, het A.N.V. met zijn optreden naar buiten. En de samenwerking is dus gelukkig bereikt. Nog sterker: De geheele Taalwacht heeft den wensch te kennen gegeven, lid te worden van ons Genootschap!

Prof. dr. J. Valckenier Suringar. †

Te Wageningen is, in den leeftijd van 68 jaar, ons medelid Prof. Dr. J. Valckenier Suringar overleden. Prof. Suringar behoorde tot degenen die zich bij de eerste oproeping aanstonds als lid van ons Genootschap hebben opgegeven zoodat wij in hem een van onze eerste medestanders uit den kring van het Hoogere Onderwijs

1) Verg. A. Kluyver, Proeve eener critiek op het Woordenboek van Kiliaan. Acad. proefschrift, Leiden 1884. Stellingen, nr. XVIII:

'Voor het onderkennen van Germanismen en andere verwerpelijke uitdrukkingen zijn geen alles afdoende regels te stellen: de goede smaak is tenslotte de eenige rechter'.

verliezen. Steun uit onderwijskringen is ons natuurlijk steeds bijzonder welkom en wij betreuren dit verlies dan ook zeer.

Ledenvergadering op zaterdag 24 sept. 1932, des namiddags te 2 uur in gebouw Industria te Amsterdam.

De Voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom. Hij geeft in enkele woorden een overzicht van de verrichtingen van het Bestuur en vermeldt daarbij o.m. de besprekingen, welke hij heeft gehouden met de Hoogleraren van de verschillende Universiteiten, welke besprekingen hebben geleid tot het vormen van den Raad van Deskundigen.

Vervolgens doet de Voorzitter mededeeling van een onderhoud, dat hij heeft gehad met den Secretaris van de Taalwacht van het A.N.V., Mr. J.J. Montijn, die daarbij, sprekende in overleg met het Bestuur van dit Verbond, den wensch heeft te kennen gegeven, dat een samenwerking tusschen het A.N.V. en ons Genootschap zoude tot stand komen. De Voorzitter heeft Mr. Montijn daarop geantwoord, dat het denkbeeld van een samenwerking tusschen ons Genootschap en het A.N.V. niet alleen zijn volledige instemming heeft, maar dat hij dit zelfs reeds in het orgaan heeft bepleit. Ten aanzien van den aard van deze samenwerking zou de Voorzitter overleg plegen met de overige leden van het Bestuur.

De Voorzitter herdenkt ten slotte de gift, die het Genootschap mocht ontvangen van zijn anoniemen donateur, aan welke gift het Genootschap heden het voorrecht dankt, dat een man als Prof. Dr. Jac. van Ginneken kon gevraagd worden een deel van zijn tijd ter beschikking van de leden te stellen. Hij geeft thans het woord aan Prof. Dr. Jac. van Ginneken tot het houden van zijn voordracht over: 'De Schat der Nederlandsche Cultuurtaal'.¹⁾

Deze voordracht wordt door de aanwezigen met groote aandacht aangehoord. Na het beëindigen daarvan maakt de Voorzitter zich tot tolk van de aanwezigen door Prof. Van Ginneken hartelijk dank te zeggen voor zijne boeiende en bezielende woorden. Aan het slot van zijn rede heeft de hooggeleerde spreker den wensch geuit, dat het ons Genootschap 'door zijn krachtig ijveren moge gelukken van Noord-Nederland nog tijdig al de gevaren af te wenden, die wij met groote deernis niet slechts Java en vele andere koloniale landen zien bedreigen, maar die wij zelfs in sommige Europeesche landen, niet zoover van ons af, reeds tientallen van jaren als een ware volkskanker hebben zien optreden en voortwoekeren'.

Deze woorden, zegt de Voorzitter, zijn den leden zeker uit het hart gegrepen en zij zullen ongetwijfeld den aanwezigen tot een aansporing zijn, met kracht op den ingeslagen weg voort te gaan.

Spreker stelt nu voor, eenige oogenblikken te pauseeren en vooraf over te gaan tot punt 7 van de agenda: Het benoemen van een commissie tot het nazien van de rekening, opdat die zich in de pauze van haar taak zal kunnen kwijten. Dit voorstel wordt door de Vergadering aanvaard en tot leden van de commissie worden benoemd de heeren P. van Tuinen en M. Vorstman.

Na de pauze stelt de Voorzitter aan de orde punt 3 van de agenda: Notulen van de vorige vergadering, welke door de Vergadering worden goedgekeurd.

Alsnu komt aan de orde punt 4 van de agenda: Ingekomen stukken. Het blijkt dat geen stukken aanwezig zijn waarvan een behandeling in deze vergadering noodzakelijk of door den schrijver gewenscht is.

1) Het Bestuur is voornemens te zijner tijd een dergelijke uitnodiging ook tot andere leden van den Raad van Deskundigen te richten.

Vervolgens komt aan de orde punt 5 van de agenda: Jaarverslag van de Secretaresse. Dit jaarverslag is opgenomen in het derde nummer van het orgaan van het Genootschap en wordt zonder opmerking goedgekeurd.

Daar de commissie voor het verslag van den Penningmeester nog niet gereed blijkt te zijn met haar onderzoek, wordt punt 6 nog aangehouden.

In de vacatures voor twee bestuursleden (punt 8) worden de aftredenden, de Voorzitter en de Secretaresse, herkozen. De Voorzitter stelt thans aan de orde punt 9: Mededeelingen omtrent het orgaan. Spreker herinnert de leden er aan, dat het reeds dadelijk de bedoeling is geweest het orgaan maandelijks te doen verschijnen. In verband met den stand van de geldmiddelen echter kon in het eerste vereenigingsjaar niet verder worden gegaan dan een driemaandelijksche uitgave. Thans kan men overgaan tot een twee-maandelijksche. Spreker vraagt nu of een der aanwezigen op- of aanmerkingen heeft ten aanzien van de wijze van samenstelling of de uitgave van het orgaan. Nadat de heer Van Weelden een enkele opmerking heeft gemaakt die door den Voorzitter wordt beantwoord en geen der aanwezigen het woord heeft gevraagd, stelt de Voorzitter aan de orde punt 10 van de agenda: Rondvraag.

De heer K. Brants meent opgemerkt te hebben, dat Prof. Van Ginneken, na het beëindigen van zijn rede, het handschrift daarvan op de Bestuurstafel deponeerde; hij vraagt of dat voor de leden eenige consequenties zal hebben. De Voorzitter antwoordt, dat het in de bedoeling ligt den leden een afdruk van het manuscript te verstrekken; terwijl overwogen wordt de rede verkrijgbaar te stellen ook voor niet-leden en dit laatste wel uit overweging van propagandistischen aard. Daar niemand van de aanwezigen verder het woord verlangt en het blijkt, dat de commissie tot het nazien van de rekening haar taak nog niet heeft beëindigd, geeft de Voorzitter den aanwezigen in overweging thans reeds een commissie te benoemen tot het nazien van de rekening over het tweede vereenigingsjaar opdat die vóór de volgende ledenvergadering zich van haar taak zal kunnen kwijten. De Vergadering vereenigt zich hiermede en benoemt tot leden: Mejuffrouw J. ter Huppen en den Heer G. van Saane Jr.

Alsnu brengt de financieele commissie, bij monde van den heer M. Vorstman, verslag uit. Haar conclusie strekt tot aanvaarding van de rekening en het geven van décharge aan den Penningmeester. Deze conclusie wordt door de Vergadering aanvaard.

Thans wordt voortgegaan met de Rondvraag en de heer Vorstman maakt van deze gelegenheid gebruik om te wijzen op de wenschelijkheid, niet alleen aandacht te wijden aan het bestrijden van germanismen en andere barbarismen, maar ook aan de verzorging van de taal op phonetisch gebied. De Voorzitter betwijfelt of dit practisch mogelijk zal zijn; dit vraagstuk leent zich moeilijk tot een schriftelijke behandeling. De heer K. Brants maakt de opmerking, dat dit onderwerp het doel uitmaakt van een reeds bestaande vereeniging en wel de Vereeniging voor Logopaedie en Phoniatrie.

De heer J.L.A. Peremans zou gaarne willen weten welke woorden, die door de leden als verwerpelijke germanismen zijn ingediend, als zoodanig niet door den Raad van Deskundigen zijn aanvaard. De Voorzitter kan dit niet toezeggen ten aanzien van alle ingediende woorden, maar verklaart zich bereid, wanneer een lid ten aanzien van enkele bepaalde uitdrukkingen dienaangaande wil worden ingelicht, dat te doen.

Niets meer aan de orde zijnde, sluit de Voorzitter de vergadering, onder dankzegging aan de leden voor hun opkomst.

Germanismen (derde lijst)*

aanleveren	bezorgen
arbeidsonlust (wordt blijkbaar in twee betekenissen misbruikt)	één lid geeft op: tegenzin in-, afkeer van werk; een ander: moeilijkheden met (onwillig) personeel (dit alleen bij m e e r v . denkbaar)
begaving	begaafdheid, gave, talent
begeesterd	bezield, verrukt, opgetogen, geestdriftig
doornemen (een boek)	doorstudeeren, doorloopen, doorwerken (van een muziekstuk:) doorspelen
duiden op (dit duidt op een verkeerden aanleg)	beteekenen, wijzen op, doen vermoeden (hieruit blijkt een verkeerde aanleg, dit wijst op een verkeerden aanleg)
doorvoeren (b.v. een andere werkverdeling)	invoeren, doorzetten, volvoeren, ten uitvoer brengen, enz., al naar de betekenis waarin het wordt gebruikt; ook: (volledig) invoeren; ook: tot stand brengen
(op) eerewoord	op mijn (zijn) woord van eer. (Z. Nederl.): op mijn eerewoord
grondstuk	perceel, terrein, stuk grond, stuk land
gewetensvol	nauwgezet, nauwkeurig, met zorg, stipt, trouw (getrouw)
ingreep	het ingrijpen; ook: operatie
inlage	inleg, storting
interessent	belanghebbende; ook: belangstellende
kleefstof	plakmiddel, plaksel; of wel speciaal: stijfsel, lijm, gom, dextrine, enz.
keelkop	strottenhoofd
meerdere	ettelijke, eenige, verscheidene, meer dan een, enz.

*) Ten aanzien van de beide vorige lijsten van germanismen werd opgemerkt, dat niet voor elk woord het advies van den Raad van Deskundigen eenstemmig was, zoodat men in het algemeen moest denken aan meerderheids-adviezen, waarmee dus ten minste vier van de zes leden zich hadden vereenigd.

Deze opmerking geldt niet voor de thans gepubliceerde (derde) lijst; alle hierin opgenomen woorden zijn door den Raad van Deskundigen eenstemmig als germanismen aangemerkt. De Redactie stelt zich voor in het volgende nummer een artikel te wijden zoowel aan de woorden die door den Raad eenstemmig of met meerderheid van stemmen zijn verworpen, als aan die welke aanvaard werden doch ten aanzien waarvan verschillende leden van den Raad kantteekeningen hebben gemaakt.

meerdere malen	meermalen
noodstand	noodtoestand; of beter misschien: geval van nood, of vaak alleen: nood
opbaren	op een (de) (draag)baar leggen
overwijzen	overmaken
regelmatig	(als bijwoord:) geregeld; (wie zijn tanden geregeld laat onderzoeken)
schriftstuk	geschrift, schriftuur, geschreven stuk, brief of document; soms ook: bewijs
schuldigheid	plicht
speelwaren	speelgoed
stapelloop	het van stapel lopen, het te water laten
toewas	aanwas, toeneming, groei; ook: was
uitnutten	(in gunstigen zin:) gebruik maken van, ten volle gebruik maken van, profiteeren van; (in ongunstigen zin:) opgebruiken, exploiteeren, uitzuigen, uitknijpen; soms: uitputten
vanzelf sprekend	natuurlijk
het is vanzelf sprekend	het spreekt vanzelf, het is duidelijk
verloonde bedragen	aan loon uitbetaalde bedragen
voltreffers	rake schoten, de 'roos'
vragelijk	nog de vraag, twijfelachtig, betwistbaar
zelfkosten (b.v. het wordt tegen zelfkosten geleverd)	kostende prijs, event. 'zonder winst'
zelfliefde	eigenliefde

[Nummer 5]

De cultuurschat der Nederlandsche taal.

Rede, gehouden voor de leden van het Genootschap op Zaterdag 24 September 1932, door Prof. Dr. Jac. van Ginneken.

Alle paedagogen zijn het erover eens, dat het aanleeren van een vreemde taal, bij goede methode en gunstig verloop, een allerheilzaamsten invloed heeft op het heele geestesleven. Vooral als men zulk een taal vrij plotseling, zonder geleidelijke voorbereiding, moet aanleeren in een vreemd land, waar niemand de oude moedertaal verstaat, is het den nieuwen spreker of hij een nieuwe mensch aan 't worden is. Deze verrijking van de menschelijke natuur is zoo opvallend, dat ze herhaaldelijk bij verschillende volken, onafhankelijk van elkander, onder woorden is gebracht, ja

meer dan eens tot een spreekwoord heeft geleid. Zoo noemden de Grieken den eersten man, waarvan ze uit de sage wisten, dat hij behalve z'n Aegyptische moedertaal ook Grieksch verstond, n.l. Kekrops: een ΔΙΦΥΗΣ d.w.z. een mensch met twee naturen. De oud-Latijnsche dichter Ennius had gelijk, toen hij er zich op beroemde *Tri a C o r d a*, drie harten te hebben, daar hij Grieksch, Latijn en Oskisch kende. Theodorik de Groote schreef zich evenveel zielen toe, als hij talen kende. De latere middeleeuwen kenden het spreekwoord: *Tantum valeo quot linguas calleo*: zooveel tel ik, als ik talen ken. Karel V moet gezegd hebben, dat bij het aanleeren van elke taal telkens weer een nieuwe mensch in hem was wakker gemaakt. En wij Nederlanders - in dit opzicht zeker niet minder dan vele andere volken ervaren - kweekten en hielden het spreekwoord in eere: *Zooveel malen is men man, als men talen spreken kan*. Rückert, die ervan wist mee te praten, is dankbaar van dezelfde vruchtbare gedachte vol:

Sprachkunde ist die Sache selbst im weit'sten Wissenskreise,
Der Aufschluss über Geist und Menschendenkungsweise.....
Mit jeder Sprache mehr, die du erlernst, befreist
Du einen bis dahin in dir gebundenen Geist,
Der jetzo tätig wird mit eigner Denkverbindung,
Dir aufschliesst unbekannt gewes'ne Weltempfindung,
Empfindung, wie ein Volk sich in der Welt empfunden;
Und diese Menschheitsform hast du in dir gefunden.

En dat is ten slotte ook duidelijk voor ieder, die er eens over na wil denken. Otto Willmann giet het in dezen vorm: De Latijnsche taal is een stuk Romeinsch leven, de Grieksche een deel der Grieksche ziel, de Duitsche een zijde van het diepste Duitsche wezen. De taal is toch niet alleen vorm van nationalen geestesinhoud, maar is ook inhoud zelf; de taal is niet alleen de majesteitelijke toegangspoort tot de nationale schatkamer, maar tevens de keurhal, waar alle soorten van schatten in hun kostbaarste en meest typische exemplaren vertegenwoordigd zijn. In de wijze toch, waarop een volk z'n taal heeft opgebouwd, woorden en namen uitkoos en daartusschen weer onderlinge verwantschappen stichtte en handhaafde, de vormen afsleep naar het handigst gebruik, de constructies groepeerde naar eigen voorkeur, kortom alle taalmiddelen met z'n geest doordrong: moest het noodzakelijk zijn karakter, zijne denkwijze, zijn geestesrichting toonen, zeker niet minder dan in de manier waarop het den bodem bebouwt, de ambachten beoefent, en steenen tot gebouwen of klanken tot muziek samenvoegde. Ja, de taal is de allerfijnste uitstraling van den nationalen geest, zóó etherisch fijn, dat zij oppervlakkig bezien, een ideale vorm geleek, die de

meer stoffelijke emanaties bezielde. En in dezen zin is letterlijk waar het dichterwoord: *De Taal is de Ziel der Natie, zij is de Natie zelf.*

Elke taal toch spint over de stoffelijke en geestelijke wereld haar eigen net van draden en betrekkingen. En elk net heeft z'n middelpunt, waar alle draden straalsgewijze te zamen komen, op een heel andere plaats. Het ééne volk toch interesseert zich voor dingen, die aan het ander nauwelijks bij name bekend zijn; en wat dus in de eene aanstonds voor de hand ligt, toeft in een andere ver van het centrale uitgangspunt verwijderd. De mazen der voorstellingen en begrippen vallen dus ook maar zelden samen; ze zijn bovendien in heel andere groepen verbonden, en die groepen worden weer door heel andere verbindingslijnen aan de straallijnen vastgehecht. Wat gebeurt er nu bij het aanleeren van een vreemde taal? We glijden met onze gedachten langs de bekende draden der moedertaal, maar houden daarbij het nieuw ontdekte web gedurende voor oogen, bij de oude aanknooppingspunten houden wij onwillekeurig stil, en konstateren het gemis van een knoop op de analoge plaats in het nieuwe web; en omgekeerd komen we tot de ervaring, dat menige nieuwe draad onze ondeelbaar gewaande vakjes middendoor snijdt. We vinden dan, dat in het nieuwe web de weg van A naar B b.v. veel omslachtiger is dan in het oude bekende, en als we doordenken, bevroeden we daar ook gewoonlijk al spoedig de diepere reden van: zoo'n weg werd door die sprekers heel weinig gevolgd; die lag niet zoo in hun lijn, hun karakter of denkgewoonte bracht dat niet mee, van A naar B te denken.

Ja, zij die mijns inziens de paedagogische waarde van de klassieke taalstudie het scherpzinnigst en grondigst in het licht stelden, hebben deze juist meenen te vinden in het feit, dat de webben der moderne Westeuropeesche talen allanger hoe meer op elkander beginnen te gelijk, en dus de studie dier talen niet meer zoo vaak, dat omdenken in geheel andere webbenfiguren, dat omvoelen van-een-ander-middelpunt-uit vordert; wat de klassieke talen, het Latijn nog meer dan het Grieksch, bijna voor elke constructie telkens opnieuw van den leerling vragen. Wat hiervan zij, feit is, dat Goethe weer een diepe waarheid aanboorde toen hij zei: 'Wer keine fremde Sprache versteht, versteht seine eigene nicht', daar het aanleeren van vreemde talen ons formeel dwingt: nauwkeuriger op den bouw onzer eigen taal te letten; en wij gewoonlijk, door de ijverige beschouwing van de taalwebfiguren, die andere volken over de stoffelijke en geestelijke wereld hebben uitgesponnen, ons in onze eigen taalvormen pas eigenmachtig thuis beginnen te voelen. Daar dus de verschuivingen der ideeën ons juist op de niet-samenvallende deelen opmerkzaam maken, en de ons nieuwe denkvormen van bekende toestanden of verhoudingen ons nopen: deze van een heel nieuw standpunt te bezien, worden de elkaar nu eens meer dan weer minder dekkende woorden en constructies der verschillende talen, ons niet tot een waardelooze ballast van concurrerende gelijkwaardige termen, maar werkelijk nieuwe middelen terontleding en samenstelling onzer denkbeelden, tot verbreding van ons standpunt, tot stage verrijking van werelden levensbeschouwing. Dit niet te hebben ingezien, is vooral de fout van Epstein, in z'n leerrijk maar eenzijdig boek: over de veeltaligheid, als een noodzakelijk kwaad in de moderne wereld, als een diepe wonde in heel onze 19e eeuwse West-Europeesche maatschappij. Zeker, daar is een contra, maar er staat een pro tegenover. *Les grandes langues modernes de civilisation ont été façonnées par des élites intellectuelles qui les enrichissent depuis*

de longues générations. Chacune d'elles a son originalité: acquérir une de ces langues, c'est prendre sa part au somptueux héritage d'une vieille famille; zegt Meillet.

Maar wil zoo dus de studie der vreemde talen langs lijnen van geleidelijkheid voortgaan, en middellijk ook weer bevruchtend op het gebruik der moedertaal inwerken, dan moeten onze leerlingen zich in die zelfde jaren er ook ten volle op toeleggen, zich den bouw van hun eigen taal hoe langer hoe beter bewust te worden, en wel met een klaar en duidelijk bewustzijn.

Eer dat toch de vreemde werelddalen der oude en nieuwe tijden, met heel hunne mondiale literatuur de hoofden onzer kinderen komen overduizelen, moeten de eigen vaderlandsche denk- en vorm- en voelgewoonten in klare bewustheid liggen te fonkelen diep daarbinnen, dat bij al het sissende en draaiende vuurwerk, dat er weldra zal losbranden, het jonge hoofd niet al z'n traditioneele bezinning verlieze, en als vaderlandslOOze parasiet er zonder onderscheid op losbrande met Fransche licht-raketten, Engelsch Bengaalsch vuur of Duitsche donderbussen.

Maar niet om die praktische conclusie alleen - die juist dezen leeftijd voor zulk een zelfbezinnend moedertaalonderricht aanwijst - maar vooral om het theoretisch inzicht zelve: dat elke nieuw-aangeleerde taal ons een nieuw karakterbeeld en een eigen levens- en wereldbeschouwing openbaart, ben ik op de zielkundige verschijnselen die hierbij optreden ietwat nader ingegaan. Om zoo te bewijzen, dat wat ons in andere talen aanstonds opvalt, ook in onze moedertaal moet aanwezig zijn, ook al zien wij het - om begrijpelijke reden - niet zoo klaar: le génie de la langue, het bij uitstek nationale karakter, onze menschheid! en dat dus Bilderdijks woord niet ijdel was: Zoek in u zelf de Taal, en ken u zelf in haar.

Dit van algemeen psychologisch en paedagogisch standpunt, dat ons vanzelf reeds naar het nationale standpunt heeft heengeleid, dat nu nog even zelfstandig ter sprake moet komen. Men denkt bij humaniora nog altijd te veel en te uitsluitend aan de humaniteit, die de Latijnen en Grieken zeker tot een bewonderenswaardige hoogte hadden opgevoerd; en men vergeet op het Gymna-

sium bijna immer: dat onze Nederlandsche hoogere menschelijkheid, toch eerst en vooral, uit de Nederlandsche menschelijkheid van onzen tijd, van onze eigen jeugd moet worden opgekweekt. De plastische krachten van den nationalen volksgeest moeten, gelijk Willmann zegt, niet slechts zoo maar vanzelf, terloops, onbemerkt en als per toeval, ook een beetje aan onze geestelijke gestalte meebouwen, neen, zij moeten heel den bouw ontwerpen! zeker ook vreemde humaniteit in dienst nemen, maar die bewaken en bevelen, zij en zij alleen moeten het beeld voltooien en bekronen! De hoogere beschaving, die haar galei met al de rijkdommen uit den vreemde en uit de verte bevrachten wil, zal die ooit de moederhaven vergeten, waar zij van stapel liep, en eenmaal behouden weer de ankers hoopt uit te werpen?

Wij moeten toch niet alleen verstandige en bruikbare menschen trachten aan te kweken, maar van onze jeugd nationaal denkende, nationaal voelende Nederlanders zien te maken, en hun dus aandeel geven aan de zielegoederen, die ten onzent aller standen eigendom, en een geschenk van ons eigen historische volksontwikkeling zijn. Onmisbaar is dus de klaarbewuste kennis van den bouw der moedertaal voor onze nationale zelfkennis. Om met beide voeten te staan op Nederlandschen bodem, om te wortelen in ons nationaal volkskarakter, om van geboren Nederlanders ook tot getogen Nederlanders op te groeien. ‘Was du ererbt von deinen Vätern hast, erwirb es um es zu besitzen!’ Ja, erven is heel mooi, en groote voorvaders hebben nog veel mooier; maar een geestelijke erfenis aanvaardt men nu eenmaal niet als een ton gouds; een geestelijke erfenis is niets als een dispositie, een aanleg, die met noeste vlijt moet ontwikkeld worden. En die ontwikkelingsgang moet juist natuurlijk langs de banen worden gevoerd, waar het voorgeslacht al z'n ervaringen en ziels-overwinningen uitgestreden, en in blijvende monumenten voor de nakomelingen heeft beleden. Ons te verdiepen in den bouw onzer taal, is dus een vaderlandsche geschiedenis van binnen gezien, neen meegeleefd, doorvoeld en ondervonden; een geestelijk bad van nationale wedergeboorte, een wijdingsvol opgaan tot de geesteswereld van het voorgeslacht, een verkeer met de grootste zielen onzer afgestorvenen, een helle-, vagevuur- en hemelvaart, ons Dantesk-groot makend door de kennis onzer nationale slechte, middelmatige en hoog-edele neigingen; kortom een klaar reflexief bewust worden van alles wat daar ongeweten sluimert in onzen Nederlandschen, verstandelijken, gemoedelijken en wilskrachtigen aard.

O het bewust-worden weet wat tegenwoordig! En ik zou niet graag de verantwoordelijkheid voor al die ontevredenheid-kweekende modebewustheid onzer dagen mee in het graf nemen. Maar dit kunnen wij er uit leeren, dat hebben de volksmenners héél goed begrepen: dat het bewustzijn eigenlijk de éénige werkelijke oerkracht is in het leven van de maatschappij, dat ook hier de ziel overwint, en één bewuste meer waard is dan honderd onbewusten.

Welnu, ik zou er fier op zijn, wanneer mij dit gewerd, dat ik éénmaal als een der op heeterdaad betrapte schuldigen of althans een groote medeplichtige in het graf mocht dalen, die het meer dan velen op z'n geweten had: in het jonge Nederlandsche geslacht door het taalonderwijs het bewustzijn te hebben aangekweekt van het nationale zieleleven van de grooteren onder onze vaders. Want die staken, trots hun gebreken, door hun rijzige zielsgestalten ver boven de kudde der middelmatige menschjes uit; en het jong geslacht zal dus heel wat moeten groeien, wil het reiken tot hunne machtige schouderen.

Want - en dit wenschte ik nu op den voorgrond te brengen - juist de grootere van onze vaders hebben in evenredigheid: ook een grooter aandeel gehad in de vorming onzer taal; zoodat de Nederlandsche taal van thans, juist overeenkomstig den eisch van elke Excelsior-opvoeding, niet slechts den voorrang, maar zelfs het heele voorplan geeft aan welslagen en zielezege naar Nederlandschen aard, en slechts op den achtergrond een betrekkelijk kleine plaats voor de nationale gebreken vrijlaat. Daar hebben natuurlijk de Neo-Grammatiker nooit aan gedacht. Wat een idee ook! Wie doet nu aan zulke bespiegelingen, als hij knap genoeg is om over het Sanskrit of de wet van Grimm mee te praten!? Maar Friedrich von Schlegel deed er aan, en sprak er wèl over, en toonde zeer scherpzinnig ter eene zijde, hoe het groote ongeluk der menschen in den innerlijken tweestrijd hunner hoogere en lagere neigingen, de disharmonie tusschen wil en inzicht, tusschen overleg en hartstochtelijke verbeelding te zoeken is; en hoe ter andere zijde in de overgeleverde moedertaal al onze nationale zielekrachten in de schoonste harmonie samenwerken, en dientengevolge het bewust-in-zich-hertelen van de zielechatten in de moedertaal neergelegd, zulk een machtig redmiddel is uit den nood onzer innerlijke tweeslachtigheid. In de taal toch werken de hartstochtelijke verbeelding en het klare inzicht in de beeldspraak en de vormleer, werken wil en overleg in de zeggingskracht en den zinsbouw: zoo heerlijk eendrachtig samen; zonder dat er strijd is tusschen één der zielekrachten. Zoo valt er van het taalbewustzijn: één verzoenend en stralend licht op de kronkelingen van het labyrint in ons eigen binnenste, en in dat wonderlijk gebeuren ontwaakte von Schlegels ziel tot de ontroerende bezinning, dat diep in haar uiteengeruktheid: toch nog verholten lag het gave evenbeeld van haar aanbiddelijken Schepper en God. Maar Jakob Grimm deed er ook aan, en paste dit zelfs in de voorrede tot zijn 'Deutsche Sagen' meer in het bijzonder op de taal van de vaderlandsche sprookjes toe, als hij ons zoo sympathiek en eerbiedig voorstelt: dat aan den mensch van vaderlandswege juist in de moedertaal een goede engel wordt meegegeven, die hem, als hij

uittrekt naar het leven, in de vertrouwelijke gestalte van een Rafaël zoo liefderijk helpt en geleidt; en wie niet bevroedt, wat voor goeds hem van die zijde gewordt, die moet het toch aanstonds voelen, als hij de grenzen van zijn vaderland overtrekt, en die engelbewaarder hem verlaat. Van al hetgeen, zegt hij elders, wat de menschen uitvonden en uitdachten, in zich ontwikkelden en aan elkander overleverden, wat zij dank de in-hen-gelegde schoone natuur hebben voortgebracht, schijnt de taal wel het machtigste, edelste, en tevens het onontbeerlijkste bezit. Onmiddellijk uit het binnenste van den mensch opgekomen, past zij hem als aangeboren, volgt zij hem op den levensweg in al zijn wederwaardigheden, is zij der natie met het oude familiewapen gestempelde geestelijk erfgoed, waarvan ieder - zij het dan in armer of milder mate - zijn aandeel krijgt toebedeeld. Zoo Grimm.

En inderdaad, de Nederlandsche taal geeft ons een ideaal van een Nederlander te proeven. Onze taal is een van de kostbaarste rijkdommen onzer nationale beschaving. En terecht zegt dan ook de geschiedschrijver van het Idealisme door alle eeuwen heen: ‘de taal is een ΣΟΦΟΝ: een voortbrengsel van wijze, zij het dan ook meestal onbewuste scheppingskracht, wier wonderen te beschouwen allesbehalve overbodig is. Zeker de taal is slechts een instrument, maar dan toch een levend zielewerktuig van zoo fijne, zin- en leerrijke constructie, dat het de moeite van een geduldige beschouwing ten volle loont, ook al ziet de klein-kramer-utilitarist, daar niet aanstonds het batig saldo van in.

Zoo schuilt er dus in het taallevens van alle beschaafde volken een wondere doeltreffendheid, een werkelijke teeltkeus: ten eenen deele, wijl 't schoone, goede en groote altijd aantrekkelijk is, en daarom elke fijne prater, elke heerlijk-edele enthousiast, iedere welsprekende dorps- of lands-philosoof, kortom alle schoonheidsgevoeligen met de gave van het woord bedeed, al zijn het dan ook soms werkluif of boeren, altijd meer bijval vinden, en dus ook meer nagepraat worden, en zodoende meer invloed uitoefenen op de taal van hun omgeving, dan tien- ja honderdduizend middelmatigen te zamen; en ten anderen deele, wijl de taal niet den indruk bewaart van ieders individueele tweeslachtigheid, maar slechts den stempel zijner machtigst en mooiste ontwikkelde vermogens. Zoo neemt ze van den toornige alleen z'n kracht, van den vleier alleen z'n lieve zachtheid, van den dwaas alleen zijn schalksche zetten, en van den pessimist alleen zijn ziele diepte over, daar toch alleen deze gaven bij anderen bewondering en zucht tot navolging wekken, en daardoor de meest treffende uitingen ervan in zwang blijven.

Juist als het Fransch in z'n bouw en staande uitdrukkingen, geestiger, slanker en fijner is, dan bij nadere kennismaking de doorsnee-Franschman blijkt te wezen; evenals het Engelsch in z'n zinsbouw en woordvorming mannelijker, soberder en waardiger aandoet als de gewone Britsche handelsman of geleerde, dien wij uit eigen omgang kennen; juist als de taal onzer Oostelijke naburen ons veel gemüthlicher en tevens dieper en inniger voorkomt, als de persoonlijke taal van den eersten den besten Duitscher, met wien wij jaren hebben omgegaan; zóó is ook de Nederlandsche taal klaarder, trouwer, dieper en eerlijker tevens, dan de meeste onzer goede hedendaagsche landgenooten. Ga het bij uw kennissen maar na!

Daardoor pas begrijpen we nu ten volle, hoe een trotsch-groote, als de individualist Bilderdijk zelfs, er in een van zijn oratorisch-nationale, maar toch diepzinnig en grootmenschelijke oogenblikken heel zijn eere in stellen kon:

Hollands taalschat uit te storten,
Is mijn glorie: niets dan dit.

En mogen wij niet zoo behoudingsgezind meer voelen als hij - dit zullen wij er toch wel uit willen leeren, dat ook Bilderdijk dus begrepen had, dat Hollands taal iets méér inhiel dan de eerste de beste middelmatige vaderlander van zijn dagen. Want daar was hij waarlijk wel anders over te spreken!

Dat wist Dante die niet alleen misschien het schoonste gedicht der wereldgeschiedenis, maar bovendien een prachtige studie over de Italiaansche landstaal heeft geschreven, reeds wonderwel, en zonder aarzelen stelde hij ten eerste de algemeene Italiaansche landstaal zijner dagen, juist om deze natuurlijke en vrije overlevering, hoog boven de kunstmatig aangeleerde Latijnsche schrijftaal, toen nog algemeen in zwang; en verklaarde hij ten tweede, dat alle Italiaansche dialecten en vaktalen naar de maatstaf van deze algemeene landstaal moesten worden gemeten en geschat. Want in de ongedwongen samenvloeiing der tongvallen en kringtalen tot een algemeene landstaal, herhaalt zich nog eens in tweeden aanleg hetzelfde keuringsproces, waardoor elke levende groeptaal zelf reeds eenmaal is gelouterd. Ook in den wedijver der dialecten en vaktalen is het weer altijd het schoone, treffende, goede en groote, uit welke kringtaal ook afkomstig, dat algemeener bijval vindt. Ook hier beoefenen de groepen van dialectsprekers en vakkeners jegens elkander weer eenzelfde of liever een nog keuriger katharsis pathematôn, als dat onderling, maar minder kieskeurig, de eenlingen plegen te doen in elke groep. Zoodat, om dit nu aanstonds op het Nederlandsch toe te passen, niet alleen door de beschavende wisselwerking van Franken, Friezen en Saksen in onze algemeene landstaal: de donkere Friesche koppigheid tot kranige zeggingskracht verklaart, de harde Hollandsche nuchterheid tot rekkelijke bezinning verlenigt, de Saksische geslotenheid tot gouden schat van beknoptheid verkostelijkt, en het Limburgsch-Brabantsch drukdoende gemoedsleven tot een koesterenden gloed van innigheid verstilt, maar door onderling elkander aan te vullen de traditioneele karaktertalen onzer vakgroepen tot eenstemmigheid worden bekeerd, de ruwe zeemans-

taal wordt ontbolsterd, de koele handelstaal wordt ontnuchterd, de rechtstaal wordt ontpanserd en de oude huzarentaal wordt ontlaarst.

Het is, zegt Dante, of die algemeene landstaal is gewikt en gewogen op een balans van keurige menselijke omgangsvormen, gelijk die alleen in de fijnste kringen, aan de edelste vorstenhoven, pleegt gevonden te worden. En juist daarom is zij dan ook in waarheid een beschaafde, een ‘hoofsche’ taal. En daaruit volgt dus, zoo spelevaart de vrije Florentijn op zijn kabbelend gedachtenscheepje voort, dat Italië ook, zonder een keizer rijk te wezen, toch een even keizerlijk hof bezit: tot rechtbank van keurigheid en goeden smaak; al leven de machthebbers van die ‘hoofsche’ tale dan ook wijd en zijd over de bloeiende vrijsteden van Italië verspreid.

Het is best mogelijk, dat Dante hierin voor het Italië zijner eeuw gelijk had. Maar is dit ook even waar voor onze huidige volkstaal? Ik meen van niet.

Want zeker is het van den eenen kant waar, dat bij de cultuurtaal en de litteraire taal moet gewaarschuwd worden tegen opgeschroefde hoogdravendheid, zeker bij ons zoo graag na-apend en groot-doend volk. En daarvan kent juist de omgangstaal van ons trouwhartig volk geen spoor. En van den anderen kant worden de teksten der geschreven taal letterlijk overgeleverd, en kan de keuring van de overlevering, de hier toch vaak bij de mindere goden voorkomende tweeslachtigheid en onevenwichtigheid niet zoo gemakkelijk worden vereffend.

Maar tegen deze twee nadeelen der geschreven cultuurtaal staan een heele reeks noodlottigheden onzer nieuwere volks- en omgangstaal.

Schrijvend hebben wij toch den tijd om onze taal veel zorgzamer te wikken en te wegen, onze taalmiddelen fijner af te werken, om zoo het gebrek van het gemeenschappelijk milieu aan te vullen. Een brief is altijd veel intellectueeler, veel logischer, veel regelmatiger en beleefder, maar niet zoo spontaan, niet zoo levendig, niet zoo gevoelig genuanceerd, niet zoo vertrouwelijk, niet zoo gewoon. Het is of de brieventaal altijd een nieuw Zondagsch pakje aan heeft, waarin zij er wèl netter uitziet; maar zich altijd een beetje in de plooi houdt. Dit kan men betreuren of toejuichen, doch het is nu eenmaal niet anders, dit volgt uit den aard der geschreven taal.

De papieren taal is er nu eenmaal en zij mag er zijn. Ik houd ten slotte van papieren taal, net als Lodewijk van Deysel zegt, dat hij houdt van proza, en daar bedoelde hij, blijkens zijn daarop volgende lyrische ontboezemingen niet de vulgaire zinnestjes mee van de dagelijksche leuterpraat, maar de bezielde volzinnen van den schrijvenden kunstenaar.

O, ik ken, even goed als mijn vrienden onder de Kolluwijners, het leuke boekje van Otto Schroeder: *Vom papiernen Stil*, waarin hij, juist gelijk ik het zelf in de behandeling der Rechtstaal in het tweede deel van mijn *Handboek der Nederlandsche taal* gedaan heb, de stuntelige ambtenaren geeselt om hun taal-omhaal en hun onbarmhartige lange perioden, en hun onvolgbare in elkaar gehaakte relatiefzinnen, kortom om hun onbedrevenheid, hun abstracte woorden-gestamel en hun geraamte-achtig volzingestotter; en ik trek daar niets van terug, neen, ben van plan, daar bij gelegenheid met veel zwaarder geschut nog eens geducht op terug te komen. Maar deze fouten zullen toch ook zeker nooit de groote massa besmetten. En dit doet verder aan mijn vereering voor het proza als hoog-menschelijk cultuur-verschijnsel hoegenaamd niets af.

Maar behalve dit algemeene verschil hebben wij thans in dezen tijd met een ander verschijnsel rekening te houden.

Na Multatuli was het vooral van Vloten, die het eerst in onze literatuurtaal de beleefde vormen er aan gaf, en zich b.v. niet ontzag Mathias de Vries voor een 'schaamteloos boerenbedrieger', Fruin voor een 'wanhebbelijken morspot', en Opzoomer voor een 'kwakzalver' uit te maken. Charles Boissevain hekelde toen - 't was in 1872 - die 'Slechte manieren' in De Gids, in de volgende wijze beschouwing:

'Al te groote verfijning heeft eveneens hare gevaren. Ze laat de sappige frischheid verloren gaan, welke eigen is aan denkbeelden, die men aanbiedt, juist gelijk ze ontsprongen zijn aan den grond van hart en verbeelding. Door zijn stijl al te angstvallig te polijsten, ontnemt men hem zijn meest kenschetsende eigenaardigheden; men ontnemt hem zijn schilderachtig nationaal costuum, om hem de deftige gezelschapskleeren van Jan en Alleman aan te trekken. Het is onwedersprekelijk, dat het geschrijf van vele bedeesde puristen door al te groote verfijning pit, merg en kracht verliest, en week en slap wordt als de kwallen op het strand. Doch zoo er geen middenweg ware, zou ik nog het bedeesde purisme van een smaakvol, al is het dan ook zwak man, verkiezen boven de onbeschaafdheid en ruwheid, waardoor de stijl van Dr. J. van Vloten zich minder gunstig onderscheidt'. Welnu, dat standpunt is nu het onze. Wij willen den middenweg, en eendracht in ons nationale huishouden; wij willen evenwicht tusschen traditie en vooruitgang, juist als Bilderdijk, toen hij z'n tijdgenooten den goeden raad gaf: 'laat uwe geschreven taal de heldere spiegel zijn van uwe gezonde gedachten, ontwent u aan den omslachtigen, vaak onoprechten stijl, dien de vorige eeuw u heeft nagelaten'.

En dat wij hier, wat Bilderdijk meende over de 18de, ook gerust op het derde kwartaal der 19de eeuw mogen toepassen, dat bleek Charles Boissevain in 1872 al duidelijk te gevoelen. Daar was de Genestet vol van, toen hij, weliswaar zelf vaak onmachtig, toch met klaren blik het euvel zag en uitriep: Verlos ons van den preektoon Heer, geef ons natuur en waarheid weer. Dat besefte in zijn jeugdiger jaren zelfs Mathias de Vries, toen hij 'die eenvormige boe-

kentaal, in stijve banden van willekeurige regelen geprangd' stelde tegenover 'de gesprokene volkstaal, de vrije spraak, gelijk zij, in ons aller dagelijksch leven, ongedwongen en onvervalscht ons van de lippen vloeit', of een anderen keer 'de taal, zooals zij in het hart des volks leeft en bloeit, vrij en onbelemmerd, los en levendig, doch tevens rein en onvervalscht' hooger prees dan 'de beschaafde, gekunstelde schrijftaal, door geleerden bestuurd en vaak in uitheemsche banden gekluisterd, of door bijzondere gevoelens misvormd'.

Zoo was het 1880 aan het worden. Van boven kwamen geen nieuwe talenten en bezielende ideeën meer; toen kwam het leven opborrelen van onder. Uit klassen en kringen, die vroeger aan de vorming van het algemeene Nederlandsch geen noemenswaardig deel hadden - ik bedoel op de eerste plaats de ruwere studentenkringen in volle puberteitscrisis, maar verder ook de lagere maatschappelijke standen - kwamen nu de groote schrijvers en dichters op, zonder zich een officieuse inwijding in de kostuvmen van den ouden adel te laten welgevallen. Zij wisten het zelf ook wel, meenden ze; en daar is dit van aan, dat onze taal thans door hun bemoeien de sportblouse heeft aangekregen, d.w.z. zich veel vrijer beweegt, wel wat minder plechtig en aristocratisch, maar daarentegen veel rijker is van tintelende levenswaarheid, veel raker en krachtiger spijkers met koppen slaat, in veel onmiddellijker aanraking blijft met het sprankelende, zij het dan ietwat koortsachtig intense zieleleven van onzen tijd. ΨΥΧΗΝΙΚΑΙ. Inderdaad, mèt de lagere en ruwere kringen was het hier zonder twijfel de ziel, die zegepraalde over de oude verstarde, innerlijk afgestorven taal- en stijlvormen. Maar nu dreigt er begrijpelijkerwijze een groot gevaar. De lagere en ruwere kringen missen onze verfijning. Met het waar- en zielsvolworden, bekruipt onze dierbare moedertaal nu ook de ellende van grofheid en brutaliteit. Ze willen onze taal in plaats van de sportblouse, nu den werkmansboezeroen aantrekken. En daartegen te strijden beschouw ik als een deel van mijn levenstaak. Want de heele taal is heel het volk. En onze Christelijke West-Europeesche beschaving en zielefijnheid, door trouwe moeite van eeuwen geteeld, wensch ik voor onbeschoftheid en ruwheid niet in ruil te geven. Den adel der leege vormen gaven wij op, den adel des geestes nooit of nimmer. Wij willen iedereen opheffen maar niet met allen gezamenlijk ondergaan!

En dat dit gevaar werkelijk aanwezig is, blijkt uit het onmiskenbare feit, dat de geschreven Nederlandsche taal in de laatste 20, 30 jaar heel wat aan beschaving en fijne vormen verloren heeft.

Pas in de tweede helft der 19de eeuw heeft de kleine burgerij en de arbeidersstand in Europa het dagelijksche lezen en schrijven geleerd. De groep, die zich van de schrijftaal bediende, was in de eerste helft der 19e eeuw nog altijd een élite-groep van aristocraten en hogere beschaafden. Al de beschaafde West-Europeesche schrijftalen zijn eerst twee eeuwen lang min of meer uitsluitend de groeptaal van hogere kringen geweest.

Dat de taal van deze hogere kringen zich anders ontwikkeld heeft dan die der lagere en onbeschaafde volksgroepen, spreekt van zelf en volgt uit den natuurlijken samenhang van taal en zieleleven. Een echte cultuurkring toont ook in haar taal haar innerlijke zelfbeheersching, haar opvoeding, haar zorg voor den vorm, haar beleefdheid en voorkomendheid. Dat blijkt b.v. zonneklaar uit de censuur, die ieder ware cultuurmensch aan zijn eigen verontwaardiging in het openbare spreken en schrijven oplegt, en de hieruit volgende vermijding van al te sterke uitdrukkingen,

en de bewuste cultiveering van 't euphemisme in hunne plaats. Dat toont zich nu ook verder in het accent en een zekere gedragenheid van gemakkelijk vloeiende volzinnen en staande uitdrukkingen; een waardigheid, die natuurlijk ook in kleurigheid wel bij de volkstaal achterstaat, maar het in groot-menschelijkheid van haar wint; een spanning van zinbouw vooral, met geleidelijke musikale stijging en daling; een kunstig gebruik ten slotte van aanloop-, tusschen-zinnen en nasleep-zinnen, die aan de bedoelde mededeeling niet slechts het perspectief van een voorplan, hoofdplan en achterplan bezorgen, maar haar bovendien nog aan de aandachtsprikkeling van een geschikte introductie, de nakitteling van een rustigen afloop of een melodieus slotakkoord weten te helpen. 'Daarbij', zegt Kruisinga, 'moet zorgvuldig worden gewaakt tegen de voorstelling als zou een cultuurtaal iets onnatuurlijks zijn. De syntaxis van Meredith is ingewikkelder, omdat zijn gedachtengangen ingewikkelder zijn. De vergelijking van een gezonde cultuurtaal met een kunstmatig gekweekte plant is (dan) ook geheel te verwerpen'.

Maar nu is de groep der schrijftaallezers en -schrijvers in de tweede helft der 19de eeuw vertwee-, verdrie-, misschien vertien-dubbeld. En daardoor is natuurlijk de meerderheid verplaatst. De meerderheid wordt thans gevormd door de nieuw erbij gekomenen. En dit zijn uit den aard der zaak de lagere kringen, die nu wel lezen en schrijven hebben geleerd, maar daarom nog niet ineens tot de fijne geestes-cultuur kunnen gerekend worden.

Want wie meenen zouden, dat de massa, de groote getallen in één menschenleven den stap kunnen doen van onbeschaafd naar cultuur, moeten l'Etape van Bourget maar eens lezen. Tot dezen grooten stap zijn in één menschenleven alleen uitgelezen talenten in staat. De doorsneemensch doet hier, ook in gunstige gevallen, minstens twee geslachten over; en moet zich vaak ermee tevreden stellen als hij 't brengt tot uiterlijke beschaving.

Wij beleven dus nu onvermijdelijk een, naar wij hopen, toch slechts tijdelijke vulgariseering der

algemeene schrijftaal. Maar beteekent dit nu, dat wij maar roekeloos al de verworvenheden onzer élite-kringen zullen prijsgeven?

Juist het omgekeerde natuurlijk. Ik gaf reeds het parool. Wij willen iedereen opheffen, maar niet allen gezamenlijk ondergaan.

Alle waarlijk beschaafde Nederlanders bezitten dus in hun eigen Nederlandsche taal reeds een hooger idealer aanleg, dan ze dragen in de alledaagschheid van hun werkelijk zieleleven. En de beteren onder hen beseffen dat soms op eigen gelegenheid wonderwel. Zij worden getroffen door de tegenstelling tusschen hun woorden en zegswijzen aan den eenen, en de ruwe werkelijkheid aan den anderen kant. Onwillekeurig gaan ze zich toeleggen: het hoogere hoog te houden en het edele te handhaven tegenover het gemeene. Nog altijd klinkt het mij in de ooren, hoe een mijner leerlingen een kort verhaal over een ruzie tusschen z'n vrienden besloot: met de vraag naar een woordbeteekenis: noemt u dat nu eerlijk? En daar lag in heel z'n toon, en heel z'n houding een beslistheid van afkeuring, een hoogheid van ziele-adel, een vastheid van besluit om altijd 'eerlijk' te willen zijn, gelijk hij dat woord terecht had meenen te verstaan, dat ik er gelukkig van werd. En zijn latere leven heeft tot nu toe mijn rijke hoop niet beschaamd. De beteekenis van het woord 'eerlijk' alleen: heeft dien jongen gelukkig en wijs helpen maken.

Nu zult u zeggen, dat dit woordje 'eerlijk' in bijna dezelfde beteekenis in alle Europeesche talen bestaat; en daarom neem ik er aanstonds een naast, dat ik in geen enkele taal kan vertalen: het zoo echt Nederlandsche o o r d . O zeker, het Duitsche Ort is eigenlijk hetzelfde woord, maar het kan in wijding en eerbied niet bij het onze halen. In o o r d klinkt iets zaligs mee van 'gezegend oord', iets landelijks van 'eenzaam oord', iets oneindigs uit 'van oord tot oord', iets berustends uit 'de betere oorden', - waar noch het Fransche lieu, noch het Engelsche region iets van weten. Trouwens p l e k heeft ook weer een heel accoord van analoge harmonieuze bijtonen. En b e e m d heeft daarenboven nog iets heel specifiek Nederlandsch. En neem nu daarnaast het woord k u i e r e n . Alle volkeren van Europa doen aan wandeltochten, maar wij houden meer van zoo'n klein knus wandelingetje, dat wij een kuiertje noemen. En dan hoort bij dat wandelen ook noodwendig een gezellig praatje over koetjes en kalfjes. Trouwens in onze oostelijke dialecten beteekent het eigenlijk meer keuvelen dan wandelen, maar in de landstaal beteekent het beide.

Het werkwoord w e g v a g e n is weer een heel ander voorbeeld, dat ons onmiddellijk in een sfeer brengt. Zeker, de historische taalwetenschap heeft vastgelegd, dat vagen niets anders is dan een Vlaamsch-dialectische uitspraak van v e g e n , maar doordat onze groote dichters der 17de eeuw dit Vlaamsche woord in een weidsche omgeving hebben gebruikt, heeft het tot op den dag van heden die grootsche figuurlijke beteekenis bewaard, die weer in geen enkele andere taal is weer te geven. V o o r z a t is zoo'n zelfde woord. In het Vlaamsch beteekent het heel eenvoudig voorganger in de een of andere betrekking. Zoo hoorde ik het zelf een Vlaamschen Pastoor, in een heel gemoedelijk verhaal gebruiken voor zijn voorganger, die de pastorie gebouwd had, waarin hij mij ontving; maar voor ons zit aan dat woord iets vast van de Leeuwendalers van Vondel, van oude koningen en helden, van een gouden tijdperk, van Batavieren, Kennemers en Taxandrië.

V r o o l i j k en o o l i j k rijmen op elkaar, maar beteekenen volstrekt niet hetzelfde, al hebben ze wederkeerig iets aan elkaar afgegeven. L e u k beteekende vroeger oolijk, maar thans beteekent het al wat jonge menschen interessant en prettig vinden.

En dan, hebt U wel eens dieper nagedacht over het blij woord *g u i t*?, en over het zoo scherp typeerende woord *k r e g e l*? *Kregel* is toch weer heel iets anders dan de naastbijliggende buurwoorden: *k n o r r i g* en *s n i b b i g*, die veel meer uiterlijk zijn. *W r e v e l i g* is ook innerlijk, en uit dezelfde buurt, maar er is meer verwijt bij, er schuilt een zekere schuld in: een toegeven aan *wrevel*, terwijl *k r e g e l* meer verdraagzaam een karaktertrek constateert. Het woord *b u i* is in zijn vele wilde eigenlijke en oneigenlijke beteekenissen heel iets anders dan het Fransche *humeur* of het Duitsche *Laune*.

En zoo zou ik, zonder eenige overdrijving nog wel een 50 uren door kunnen gaan. 't Zijn maar een paar voorbeelden, gegrepen uit den overvloed, om U te doen begrijpen en beseffen, dat wij werkelijk iets eigens bezitten in onzen taalschat, dat uit onze nationale geschiedenis gegroeid, uit onze eigen Nederlandsche ervaring gevoed, door ons eigen volkskarakter gekleurd, uit onze stille gezelligheid opgekomen, in ons eigen landschap geteeld, in ons vochtig klimaat met veel regen en plotselinge weersverandering gezegend, door onzen Nederlandschen wind overwaaid, en de zeegolven van ons eigen strand bespoeld is.

En is onze taal nu daarom beter, rijker, hooger en dieper dan die van andere volken? Moeten wij daarom een loflied gaan zingen: *Holland, Holland overtreft alles. Verre van daar. Dat wil i k* er ten minste heelemaal niet mee zeggen. Maar de Nederlandsche taal is in ieder geval een onuitputtelijke rijke schat, waarin een nijver volk, dat volstrekt niet van aanleg is verstoken, eeuwenlang zijn besten zielsinhoud heeft neergelegd en opgestapeld; en die schat heeft voor ons in elk geval dit op alle andere taalschatten voor, dat hij de onze is. Niet de onze, als iets, dat wij, als een louter uiterlijk van onze ouders hebben overgekrepen, maar als een stuk van hun en ons eigen diepste wezen, waaruit wij in den vollen zin des woords zijn geboren en getogen. En daarom voor ons in ieder geval het beste. Zeker, er hapert iets aan het beeld van den stamboom, dat

een menschengeslacht vergelijkt met een trotschen eiken- of beukenstam, waaruit eerst de familiegroepen en daarna de huishoudens groeien als takken en twijgen, waaruit weer de kinderen komen als naalden en blaren. Maar er zit toch ook een ontzaglijk diepe en rijke waarheid in. Wij z i j n niet zoo koninklijk uniek en onafhankelijk als wij het in ons trotsche buien ons wel eens willen inbeelden. Wij zijn van een bepaald hout gegroeid en moeten op straffe van niets-waardigheid erin berusten te zijn wie wij zijn, dat wil zeggen tot in ons diepste wezen in duizenderlei richting vastgegroeid, ook aan onze taal; en er is ons in den bouw aan ons zelve slechts een betrekkelijk gering aandeel gegeven. O zeker, wij zijn vrij; en wij roemen vaak op onzen vrijen koningswil, maar daarom is die nog niet almachtig. Wil U zelf maar eens drie duim langer maken, wil U zelf maar eens tien jaren later laten geboren worden, wil U zelf maar eens blond, als U zwart, of knap als U dom, of recht als U kreupel bent! 't Zal weinig baten. Onze vrije wil is tot een betrekkelijk klein gebied van bewust overlegde mogelijkheden beperkt. En wij zullen dus niet zoo dwaas of dwars willen wezen om, nu wij eenmaal Nederlander geboren zijn, Franschman of Duitscher of Engelschman of zelfs alle drie tegelijk te willen zijn. Want dat is een klinkklare onmogelijkheid, alleen voor waanzinnigen in ernst na te streven. Dat wordt niets dan schijn en mislukking in de volle ellende der onwaarachtigheid. Dat ware een prijsgeven van voor ieder het kostbaarste aller goede dingen: van zich zelf!

Neen, willen wij waar, willen wij ons zelve wezen, willen wij welig opgroeien, willen wij kleurig uitbloeien, willen wij rijpe vruchten dragen, laten wij dan ook onze taal als een heel diep deel van ons eigen wezen, van ons zelve, erkennen, en haar alleen dus boven alle andere eerbiedigen, verzorgen en bewaren.

Leer er vreemde talen bij zooveel als U er noodig hebt, en U uit elkaar kunt houden; ik gun U zooveel weergeboortes er nog bij, als U verwerken kunt; maar weet dat de ervaring hierin tot bedachtzaamheid raadt en zorgt daarbij U zelf te blijven, d.w.z. Uw Nederlandsche taal te behouden, als de U eigene, voor U zonder eenigen twijfel de rijkste, de beste, de meest geschikte, en daarom ten slotte de eerste en de laatste, de eenige moedertaal; want als gij haar vermoordt, vermoordt gij dus een stuk van U zelf. En als gij verschillende talen te spreken of te schrijven hebt, houdt ze dan goed uit elkaar, en maak er geen Babelsche taalverwarring van. Dit laatste lijkt voor iedereen zoo klaar als glas; als hij vreemde talen te spreken of te schrijven heeft, dan luistert ieder in volgzame gedweeheid graag naar alle dergelijke verbeteringen. Maar wanneer het onze Nederlandsche moedertaal betreft, dan meent men, dat alles maar mag en kan, en neemt men geen opmerkingen aan. Dan tapt men vaak uit alle buitenlandsche vaten tegelijk en men vergoelijkt dat dan nog vaak met te zeggen: Mijn lezers kennen ook Fransch, Duitsch of Engelsch en zullen mij dus best verstaan. Maar dat is nog het ergste niet, als die buitenlandsche term ten minste inderdaad in een behoefte voorziet. Het allerergste is echter, dat velen van zich zelf zoo'n tweeslachtig wezen gemaakt hebben, dat velen tot zulke hybrides zijn uitgegroeid, dat zij zelf eigenlijk niet meer weten welke taal zij schrijven: en zij, zonder het te weten, voortdurend uit het Duitsche vaatje tappen, terwijl zij meenen zuiver Nederlandsch te schrijven. Want dan is het kwaad individueel niet meer te keeren. Dat is nu eenmaal de vloek der booze daad, die op de Nederlandsche germanismen drukt. En vooral, als zich dan, in een bepaalden tijd, hoe langer hoe meer van die taalbastards beginnen te vertoonen, die alle goede waarschuwingen in den wind slaan en elkander door hun voorbeeld ondersteunen en door onderlinge vergoelijking

gaan sterken! Want dan stevenen wij met volle zeilen op de havenlooze kust der tweetaligheid aan, wat op niets anders kan uitloopen dan op een nationale ramp en een schipbreuk van ons heele volksbestaan.

De tweetaligheid bestaat toch hierin, dat in een bepaald land twee talen beide evenveel aanzien genieten, en men van elken inwoner dus eischt, dat hij beide talen even vlot zal kunnen spreken en schrijven, wat voor 80 procent der landgenooten in de praktijk hierop neerkomt, dat zij geen van beide talen meer meester zijn, maar ze voortdurend en overal tot een bedroevend en deerniswekkend koeterwaalsch dooreen warren, zoodat de burgers van één vaderland elkander dus steeds maar ten naaste bij meer verstaan, elkander voortdurend ergeren en als vreemden voelen, wat onverbiddelijk uitloopt op broedertwist, nationale tweedracht, achteruitgang van kunsten en wetenschappen en een diep verval der geheele volksopvoeding.

Mogen door het krachtig ijveren van Uwe Vereeniging, Dames en Heeren, van Noord-Nederland nog tijdig al de ongelukken worden afgewend, die wij met groote deernis niet slechts Java en vele andere koloniale landen zien bedreigen, maar die wij zelfs in sommige Europeesche landen, niet zoo ver van ons af, reeds tientallen van jaren als een ware volkskanker hebben zien optreden en voortwoekeren.

Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht. Dat is de droevige samenhang der Vlaamsche questie met de Noord-Nederlandsche germanismen, die totnutoe dan ook vooral van Zuid-Nederlandsche zijde het diepste wordt verstaan.

Ik heb gezegd.